

INDEKS AUTORA

ANĐELIĆ, Toma 10
ANZULOVIC, Neda 10

BASLER, Đuro 13
BOJANOVSKI, Ivo 10, 13
BOŠKOVIĆ, Đurđe 13
BRUSIĆ, Zdenko 13
BRUKNER, Olga 19

CAMBI, Nenad 10, 13
CARCOPINO, Jérôme 30
CERMANOVIĆ-KUZMANOVIĆ, Aleksandrina 15, 31
CHADWICK, John 16
COLLOBI RAGGHIANI, Licia 17
CREPAJAC, Ljubomir 7
CUNNLIFFE, Barry 18

ČANAK-MEDIĆ, Milka 13

DIMITRIJEVIĆ, Damir 19
DIVKOVIĆ, Mirko 1
D'JAKOV, Vladimir Nikolajevič 20
DUKAT, Zdeslav 32

FISHTA, Filip 2
FISKOVIĆ, Igor 2

GABRIČEVIĆ, Branimir 10
GORSKI, Oton 8
GORTAN, Veljko 8

HORVAT, Marijan 21

ILAKOVAC, Boris 13

KIRIGIN, Branko 10, 13
KOLŠEK, Vera 22
KOŠČEVIĆ, Remza 23
KOVALEV, Sergej Ivanovič 20
LACAJ, Henrik 2

PREDMETNI INDEKS

Arheologija 10, 13, 19, 22, 23, 24, 25, 26,
28, 29
Civilizacija 16, 18, 30
Grčki jezik 5, 6
Književnost 32

MAJNARIĆ, Niko 6
MALENICA, Antun 33
MARIN, Emilio 10
MEDINI, Julijan 10
MLAKAR, Štefan 24, 25
MUSIĆ, August 6

NIKOLANCI, Mladen 10
NOVAK, Viktor 25a

OREB, Franko 13
OSWALT, Sabine G. 3

PAROVIĆ-PEŠIKAN, Maja 13, 26
PASINI, Uroš 10
PAUŠ, Pavao 8
PETRIĆ, Petar 13
POPOVIĆ, Radmila 9
PUHAN, Ivo 27

RAPANIĆ, Željko 10, 13
RENDIĆ-MIOČEVIĆ, Duje 13
RNJAK, Dušan 19
ROMAC, Ante 4, 34

SABADOŠ, Dionizije 5
SIRONIĆ, Milivoj 5
SOKOL, Vladimir 28
STOJČEVIĆ, Dragomir 4, 35
SUIĆ, Mate 36

ŠARIĆ, Ivan 13
ŠONJE, Ante 13

VIKIĆ-BELANČIĆ, Branka 28
VRBANOVIĆ, Stjepan 28

ZANINOVIĆ, Marin 10, 13, 28
ZMAJLOVIĆ, Zvonimir 5

Latinski jezik 1, 2, 7, 8, 9, 25a
Mitologija 3
Povijest 20, 36
Rimsko pravo 4, 21, 27, 33, 34, 35
Umjetnost 11, 12, 14, 15, 17, 31

leksikon

ANTIČKI GOVORNICI

II

H – V

H

HADRIJAN (Ἀδριανός), 113?–193?. Utjecajni grčki retor i sofist, rodom iz Tira. Učenik Heroda Atičkog (v.), naučavao u Efezu i Ateni; kasnije je kao osobni tajnik cara Komoda pozvan u Rim. Od različitih njegovih retoričkih spisa i primjera praktičnoga govorništva pod njegovim su se imenom sačuvala samo četiri školske deklamacije, od kojih je samo prva autentična.

- *Deklamacija* (Μελέτη)
- deklamacije, pohvalni govori, utješni govor carskom tajniku Celeru

HARISIJE (Χαρίσιος), oko 300. pr. n. e. Grčki govornik i logograf koji se u stilu povodio za Lisijom (v.). Od njegovih su govora sačuvana samo tri kratka fragmenta u prijevodu Rutilija Lupa.

- fragmenti govora
- govori

HATERIJE AGRIPA, Kvint (Quintus Haterius Agrippa), oko 60. pr. n. e. – 26. n. e. Rimski govornik kojega spominju oba Seneka i Tacit kao vješta improvizatora. U dekla-

macijskoj zbirci Seneka Starijega (v.) sačuvani su neznatni ulomci nekih njegovih deklamacija.

- fragmenti deklamacija
- deklamacije

HEGESIP (Ἡγήσιππος), oko 390–oko 325. Atenski političar i govornik, rodom iz Suniona, pristaša protumakedonske stranke. Danas se općenito vjeruje da govor „O Halonesu“, koji se tradicionalno pripisivao Demostenu, potječe od njega.

- *O Halonesu* (Περὶ Ἀλωνήσου)

HELVIDIJE PRISKO, Gaj (Gaius Helvidius Priscus), ? – 75 (?) n. e. Poznat govornik svojega vremena, ubijen kao opozicionar.

- govori

HERAKLID (Ἡρακλείδης), oko 200. n. e. Učitelj govorništva u Ateni i Smirni, rodom iz Likije, učenik Hadrijana iz Tira (v.). Na glasu kao vješt deklamator.

- *Pohvala radu* (Ἐγκώμιον πόνου), deklamacije

HEROD ATIČKI (Ἡρώδης; Lucius Vibullius Hipparchus Tiberius Claudius Atticus Herodes), 101–177. Grčki govornik i filozof, odgajatelj rimskih careva Marka Aurelija i Lucija Vera. Presudno utjecao na to da druga sofistika prihvati aticistički purizam. Autor brojnih deklamacija, dijatriba i pisma. Ekscerpirao različite stručne spise, vodio dnevnik. Osim dijela jedne dijatribe, koji je sačuvan u prijevodu Gelijsa (19,12), pod njegovim je imenom sačuvan samo jedan govor koji mu se ponekad i odriče.

- *O upravljanju državom* (Περὶ πολιτείας)
- ① dijatriba protiv stoičkoga učenja o neosjetljivosti
- pisma (ἐπιστολαί), kratki govori (διάλεκται), dnevnički (ἡμερησίαι), improvizacije (καίρια)

HIJERIJE Sirijac (Ἱέρως), 4. st. n.e. Grčki govornik kojega u pismima spominje Libanije. Vjerojatno identičan s Hijerijem iz Gaze kojega spominje Augustin, govornikom na latinskom i priređivačem jednoga izdanja Kvintilijanovih deklamacija.

- govori

HIMERIJE (Ἱμέριος), oko 310–390. Grčki govornik, rodом iz Bitinije, najveći dio života proveo je u Ateni, kao utjecajan govornik i učitelj govorništva. Slabo zainteresiran za politiku i filozofiju, Himerije je od svih poznatih suvremenih govornika najviše pazio na formalnu stranu svojih govora, koji se odlikuju smjelom metaforikom, naglašenom težnjom za eufonijom i čestim citatima iz klasičnih autora. Fotije je znao za 72 njegova govora. Danas ih je po naslovu poznato 80, od toga su u cijelosti očuvana 24, a u okrnjenom obliku 10.

- *Polemarški govor* (Πολεμαρχικός), *Tuzaljka za Rufinom* (Μουρδία εἰς Ρουφίνου), *Areopajski govor* (Ἀρεοπαγιτικός), *Kratak govor Kerboniju* (Εἰς Κερβώνων λαλιά), *Govor Julijanu u Solunu* (Ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς Ἰουλιανόν), *Kratak govor u Filipima* (Διάλεκξις ἐν Φιλίπποις), *Konstantinopolu i Julijanu* (Εἰς Κωνσταντίνου πόλιν καὶ Ἰουλιανόν), *Za prijateljev rođendan* (Εἰς γενέθλιον ἑταίρου), *Kratak govor za prijateljevo zdravlje* (Λαλιά εἰς τὸ ὑγιαίνω τὸν ἑταίρου), *Urotnicima i Basiliju* (Εἰς τοὺς ἐπιβου-

λεύσαντας καὶ εἰς Βασίλειον), *Ponono istomu* (Καὶ πάλιν εἰς τὸν αὐτόν), *Hermogenu* (Εἰς Ἑρμογένην), *Pridošlicama* (Εἰς νεήλυδας), *Onima koji su stigli iz Jonije* (Εἰς τοὺς ὑπὸ Ἰωνίας), *Jonjanima* (Εἰς τοὺς Ἰωνάς), *Uz ročetak nastave* (Εἰς ἀρχὰς σπουδῶν), *Prijatelju Konstantinopoljaninu* (Ἐταίρω Κωνσταντινουπολίτῃ), *Kratak govor roslije ponratka iz domovine* (Διάλεκξις μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πατρίδος ἐπάνοδοσ), *Kratak govor o vlastitom izlaganju* (Εἰς τὴν ἑαυτοῦ διατριβὴν διάλεκξις), *Prijevor lakomislenim slušačima* (Ἐπιπληξίς τοῖς ῥαθύμως ἀκροωμένοις), *Improvizacija za neke polaznike koji su, čini se, postali razuzdanima* (Σχεδίων εἰς τινας τῶν φοιτητῶν δόξαντας ἀφηνιάξω), *Poticajni govor* (Προτρεπτικός), *Kratak govor roslije izlječenja rane* (Μετὰ τὴν τοῦ τραύματος θεραπείαν διάλεκξις), *Kratak govor o tome kako treba uvijek vježbati* (Λαλιά, ὅτι δεῖ δεῖ ἐν γυμνασίαις εἶναι)

- *Komesu Ursaciju* (Εἰς Οὐρσακίον κόμητα), *Severu* (Εἰς Σεβήρον), *Skilakiju* (Εἰς Σκυλάκιον), *Pridošlicama Efežanima i Misanima* (Εἰς νεήλυδας Ἑφεσίουσ καὶ Μισούσ), *Prijateljima iz domovine* (Εἰς τοὺς ἐκ τῆς πατρίδος ἑταίρουσ), *Privatu* (Εἰς Πριβατόν), *Na ponratku iz Korinta* (Ἐκ Κορίνθου ἐπανιών), *Febu* (Εἰς Φοῖβον), *Arkadiju* (Εἰς Ἀρκάδιον), *Poticajni govor prijateljima* (Προτρεπτικός εἰς τοὺς ἑταίρουσ)
- *Hiperid u obranu Demostenovu* (Ἱπερίδης ὑπὲρ Δημοσθένεουσ), *Demosten u obranu Eshinovu* (Δημοσθένης ὑπὲρ Ἀισχίνου), *Protiv Epikura* (Κατ' Ἐπικούρου), *Protiv bogataša* (Κατὰ πλουσίου), *Temistoklo* (Θεμιστοκλήσ), *Svadbeni govor za Savera* (Ἐπιθαλάμιος εἰς Σεβήρον), *Diogen ili ispračajni govor* (Διογενέως ἢ προπεμπτικός), *Oproštajni govor prijateljima pri odlasku u Korint* (Συνακτῆριος πρὸς τοὺς ἑταίρουσ, ὅτ' ἐξήκει εἰς Κόρινθον), *Ispračajni govor Flavijanu* (Εἰς Φλαβιανόν προπεμπτήριος), *Ispračajni govor* (Προπεμπτικός), *Pridošlicama oko Pisona* (Εἰς τοὺς περὶ Πεΐσωνα νεήλυδας), *Pridošlici Egipćaninu* (Εἰς Αἰγύπτιον νεήλυδα), *Ispračajni govor* (Προπεμπτικός), *Improvizacija uz spor nastao za vrijeme izlaganja* (Σχέδιον ἐπὶ

τῇ γενομένῃ στάσει ἐν τῇ διατριβῇ), *Uz dolazak Kiprana* (Εἰς τὴν Κυπρίων ἐπιδημίαν), *Kapadočaninu* (Εἰς τὸν ἐκ Καπαδοκίας), *Dokazni govor o tome da su lijepe stvari rijetke* (Ἐπίδειξις, ὅτι σπάνια τὰ καλά), *Muzoniju* (Εἰς Μουζώνιον), *Pridošlici Severu koji je zapao u sukob* (Εἰς Σεβήρον νέηλων ἐπιστάντα συμπληγάδι), *Kratak govor* (Λαλιά), *Atenjaninu* (Εἰς Ἀθηναίου), *Ispračajni govor Ampeliju* (Εἰς Ἀμπέλιον προπεμπτικός), *Anatoliju* (Εἰς Ἀνατόλιον), *Ispračajni govor Flavijanu* (Προπεμπτικός εἰς Φλαβιανόν), *Svadbeni govor Panateneju* (Ἐπιθαλάμιος εἰς Παναθήναιον), *Kratak govor* (Λαλιά), *Kratak govor* (Λαλιά), *Kratak govor Salustiju* (Διάλεκξις εἰς Σαλούστιον), *Flavijanu* (Εἰς Φλαβιανόν), *Prokonzulu Plocijanu* (Εἰς Πλοκικανόν τὸν ἀνθύπατον), *Prokonzulu Ampeliju* (Εἰς Ἀμπέλιον τὸν ἀνθύπατον), *Prokonzulu Helade Pretekstatu* (Εἰς τὸν ἀνθύπατον τῆς Ἑλλάδος Πραιτετέτατον), *Caru Julijanu, prije no što će otloziti* (Πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουλιανόν ἀπαίρω μέλλον), *Pošto ga je Pompejan u Nikomediji obodrio* (Ἐν Νικομηδείᾳ προτραπεῖσ ὑπὸ Πομπηϊανοῦ), *Pridošlici* (Εἰς νέηλων), *Prijatelju Zenonu* (Εἰς Ζήνωνα τὸν ἑταίρου), *Pridošlici Afobinu* (Εἰς Ἀφοβίων νέηλων), *Onomu koji je došao prema proročanstvu* (Εἰς τὸν ἐκ τοῦ χρησμοῦ φοιτήσαντα), *Improvizacija prijateljima* (Εἰς τοὺς ἑταίρουσ σχεδίων), *Neurednim slušačima oko Kitijsana* (Εἰς τοὺς περὶ Κυτιαῶν ἀτάκτως ἀκούσαντας), *Poslije ponratka iz Korinta* (Μετὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἐπάνοδοσ), *Pisaljci* (Εἰς τὸ γραφεῖον), *Lakedemonskom gradu, u zgodi kad je nagovoren snom posjetio boga u Amikli da mu se romoli* (Εἰς τὴν Λακεδαιμονίων πόλιν, ὅτε οὐείρατι πειθόμενος τῷ Ἀμυκλαίῳ θεῷ ἐφοίτησεν εὐξασθαι), *O tome kako ne treba držati javna predavanja* (Ὅτι οὐ δεῖ δημοσίᾳ τὰς ἀκροάσεις ἀπαγγέλλω), *Kratak govor izdan u Korintu* (Λαλιά ἐν Κορίνθῳ ἐκδεδομένη), *Iz ostalih različitih stvari* (Ἐκ τῶν ὑπολοίπων διαφόρων)

HIPERID (Ἱπερίδης), 390 (?) – 322. Atenski govornik, uz Demostena jedan od najvatrenijih pristaša protumakedonske stranke u Ateni. Poslije smrti Aleksandrove dao ga je smaknuti Antipatar. Govori su mu se odlikovali slikovitošću, konzistentnom argumentacijom, povremenim izbojima humora, čak i sarkazma. Jezik mu je bliz svakodnevnomu i u više aspekata anticipira karakteristike koiné. Od 77 govora, koliko mu se u antici pripisivalo, pseudo-Plutarh („Životi deset govornika“) autentičnima smatra 52. Danas je po naslovima poznat 71 govor. Od toga broja svega je 1 govor u cijelosti sačuvan, a još 5 sačuvano je uz mjestimične značajne lakune.

- *Obrambeni govor za Euksenipa, protiv Polieukta, na temelju kaznene prijave*. (Ἱπὲρ Εὐξενίππου ἐισαγγελίας ἀπολογία πρὸς Πολύευκτον)
- ① *Obrambeni govor za Likofrona* (Ἀπολογία ὑπὲρ Λυκόφρονος), *Protiv Filipida* (Κατὰ Φιλίππιδου), *Protiv Atenogena* (Κατὰ Ἀθηνογένους), *Protiv Demostena* (Κατὰ Δημοσθένεουσ), *Nadgrobnni govor* (Ἐπιτάφιος)
- *Delski govor* (Δηλιακός), *Protiv Tašana* (Πρὸς Θασιόουσ), *U obranu Kalipa, protiv Eliđana* (Ἱπὲρ Καλλίππου πρὸς Ἡλείουσ), *Kitanski govor* (Κυθνιακός), *Rodski govor* (Ροδιακός), *Hijski govor* (Χιακός) (?), *O Polieuktonu vrhovnome zapovjedništvu* (Περὶ τοῦ Πολύευκτον στρατηγεῖν), *O predstraži protiv Etruščana* (Περὶ τῆς φυλακῆς τῶν Τυρρηνῶν), *Platejski govor* (Πλαταικός), *O vrhovnim zapovjednicima* (Περὶ τῶν στρατηγῶν) (?), *O troveslarkama* (Περὶ τῶν τριηρῶν) (?), *U Haretovu obranu, o najamničkoj vojsci na Tenaru* (Ἱπὲρ Χάρητος περὶ τοῦ ἐπὶ Ταυάρῳ ξενικοῦ) (?), *U Harpionovu obranu* (Ἱπὲρ Ἀρπάδου), *Protiv Autokla, zbog izdaje* (Κατὰ Αὐτοκλέουσ προδοσίας), *Protiv Diopita* (Κατὰ Διοπίτουσ) (?), *Protiv Filokrata* (Κατὰ Φιλοκράτουσ) (?), *Protiv Aristofonta, zbog nezakonitih prijedloga* (Κατὰ Ἀριστοφῶντουσ παρανόμων), *Protiv Aristogitona* (Πρὸς Ἀριστογιτόνα), *Protiv Demada, zbog nezakonitih prijedloga* (Κατὰ Δημάδουσ παρανόμων), *Protiv Dionde* (Πρὸς Διώνδου), *O Eubulovim ročastima* (Περὶ τῶν Εὐβούλουσ δωρεῶν), *Pro-*

tin Midije, zbog nezakonitih prijedloga (Katà Meidiou paranomwv), U obranu Likurgove djece (Ἐπὲρ τῶν Λυκούργου παίδων), Protiv Polieukta, o ropisu (Katà Πολυεύκτου περὶ τοῦ διαγράμματος), Protiv Polieukta (Πρὸς Πολυεύκτου), Protiv Demeje, zbog prisvajanja građanskoga prava (Katà Δημέου ξενίας), U obranu đonjeka koji je dobio pravo građanstva (Ἐπὲρ δημοποιητοῦ), Protiv Aristagora, zbog neizabiranja zaštitnika /dva govora/ (Katà Ἀρισταγόρας ἀποστασίου λόγοι β'), U Frininu obranu, zbog bezbožnosti (Ἐπὲρ Φρύνης ἀσεβείας), U Formisijevu obranu (Ἐπὲρ Φορμισίου), Protiv Patrokla, zbog svodništva (Katà Πατροκλέους προαγωγείας), Protiv Demeje (Πρὸς Δημέαν), U Herefilonu obranu, o usoljenoj ribi /dva govora/ (Ἐπὲρ Χαίρεφίλου περὶ τοῦ ταρίχους α' β'), Protiv Doroteja (Katà Δωροθέου), Protiv Mantiteja (Katà Μαντιθέου), Protiv Antije (Kat' Ἀντίου), Protiv Hareta (Πρὸς Χάρητα), O Hipejevoj ostavštini /dva govora/ (Περὶ τοῦ Ἰπείως κλήρου λόγοι β'), O Pirandrovoj ostavštini (Περὶ τοῦ Πυρράνδρου κλήρου), Protiv Pasikla (Katà Πασικλέους), Protiv Demeatrije (Katà Δημητριάδας), Protiv Apeleja, o blagu (Πρὸς Ἀπελλείων περὶ τοῦ θησαυροῦ), Protiv Epikla, o kući (Πρὸς Ἐπικλέα περὶ οἰκίας), Protiv Atenogena /druzi govori/ (Kat' Ἀθηνογένους β'), O međama (Περὶ τῶν ὀρίων), O prokopu (Περὶ ὀχρετοῦ), U Akademovu obranu (Ἐπὲρ Ἀκαδήμου), Protiv Arhestratida (Kat' Ἀρχεστρατίδου), Protiv Damipa (Πρὸς Δάμιππου), Protiv Konona (Katà Κόνωνος), U Kratinovu obranu (Ἐπὲρ Κρατίνου), Protiv Lizidema (Πρὸς Λυσιδήμου), U Mikinu obranu (Ἐπὲρ Μίκας), U Ksenifonu obranu (Ἐπὲρ Ξενίππου), U Ksenofilovu obranu /dva govora/ (Ἐπὲρ Ξενοφίλου λόγοι β'), Protiv Pankala (Πρὸς Πάγκαλον), U Simijinu obranu, protiv Piteje i Likurga (Ἐπὲρ Σιμίου πρὸς Πυθέαν καὶ Λυκούργου), Odvjetnički govor (Συνηγορικός), Protiv Timandre (Πρὸς Τιμάνδραν), Protiv Higijenonta (Πρὸς Ἱγιάωντα)

HORIKIJE (Χορικός), prva polovina 6. st. n.e. Rodom iz Gaze, sastavljač mnogih prigodnih govora, deklamacija (μελέται)

i kratkih uvoda u deklamacije (διαλέξεις). Zbog svojega aticističkog purizma bio je za Bizantince uzor valjana stila. Najveći kultur-povijesni interes pobuđuje njegova obrana glumačke profesije, potaknuta Justinijanovom zabranom kazališnih predstava 526. n.e.

● **Improvizirani pohvalni govor Sunju, najslavnijem vojskovođi** (Ἐγκώμιον ἐκ τοῦ προχείρου εἰς Σούμμον τὸν ἐνδοξότατον στρατηλάτην), **Markijanu, biskupu Gaze** /dva govora/ (Εἰς Μαρκιανὸν Γάζης ἐπίσκοπον λόγοι β'), **Vojnom upravitelju Aratiju i namjesniku Stefanu** (Εἰς Ἀράτων δούκα καὶ Στέφανον ἀρχοντα), **Nadgrobnni govor Prokopiju** (Ἐπιτάφιος ἐπὶ Προκοπίῳ), **Nadgrobnni govor Mariji, majci Markijana, biskupa Gaze, i Anastazija, biskupa Eleuteropola** (Ἐπιτάφιος ἐπὶ Μαρίας μητρὶ Μαρκιανοῦ Γάζης ἐπισκόπου καὶ Ἀναστασίου Ἐλευθεροπόλεως ἐπισκόπου), **Svadbena govor za svojega slušača Zahariju** (Ἐπιθαλάμιος εἰς Ζαχαρίαν ἕνα τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν ὄντα), **Svadbena govor za svoje slušače Prokopija, Ivana i Eliju** (Ἐπιθαλάμιος εἰς Προκόπιον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἠλίαν φοιτητὰς ὄντας αὐτοῦ), **Kratak govor o tome da izmišljena ljubavna priča ne škoda za druge deklamacije koje imaju drugačiji sadržaj** (Διάλεξις ὅτι πλάσματα λόγων ἑρωτικῶν οὐ λυμάνεται πρὸς ἄλλας μελέτας ἄλλην ἐχούσας ὑπόθεσιν), **Kratak govor o tome da govor ne treba ostaviti nezavršenim** (Διάλεξις εἰς τὸ μὴ δεῖν ἀτελεῖ καταλείψαι τὸν λόγον), **Kratak govor uz Justinijanove zimске svečanosti** (Διάλεξις εἰς τὰ Ἰουστινιανοῦ βρουμάλια), **Kratak govor u ponodu prigovora da ne dolazim na javne govorničke skupove, koje sam čuo od nekih svojih božanskih učitelja, koji pokazuje da je u starosti lijepo mirovanje** (Διάλεξις αἰσθημένου τινῶν τῶν θεοπεσιῶν μου διδασκάλων μεφομένων μὴ παραβῆλλοντα ταῖς δημοσίαις τῶν λόγων συνόδοις δείκνυσθαι ὡς ἐν γῆρα καλὸν ἡσυχία), **Kratak govor, nastao na roticaj trenutnih okolnosti, ukrašava se njima primjerenim pričama** (Διάλεξις ἀπὸ τῆς παρουσίας ὥρας λαβοῦσα τὴν ἀφορμὴν προσφόροις αὐτῇ διηγήμασι καλλωπίζεται), **Kratak govor objasniti će, na česte molbe slušača da im se kaže, razlog dosadašnje-**

ga odlaganja (Διάλεξις τῶν φοιτητῶν πολλάκις εἰπεῖν δεηθέντων τῆς μέχρι τοῦ παρόντος ἀναβολῆς διηγήσεται τὴν πρόφασιν), **Kratak govor, na zahtjev mladih da češće nastupam, pokazuje da umjeren vremenski razmak nije nekorištan** (Διάλεξις τῶν νέων ἡμᾶς ἀξιούντων πυκνότερον παρῆναι δείκνυσθαι οὐκ ἀνόητον οὖσαν τὴν μετρίαν τοῦ χρόνου διάστασιν), **Kratak govor o tome kako odmjerena misao ne dopušta da se sreća razbija** (Διάλεξις ὅτι τὸ μέτριον φρόνημα τὰς εὐπραγίας οὐκ ἔα διαλύσθαι), **Kratak govor o tome da je jedino vrlina nepovrediva onomu koji je posjeduje** (Διάλεξις ὅτι μόνῃ πέφυκεν ἄσλος ἀρετῇ τῷ κεκτημένῳ), **Kratak govor o držanju godišnje deklamacije za slušače** (Διάλεξις εἰς τὸ τὴν ἐτήσιον ἀποδοῦναι τοῖς ἀκροωμένοις), **Kratak govor protiv onoga koji je prigovorio da duljina govora nije razmjerna govornikovoј snazi** (Διάλεξις πρὸς τὸν μεψάμενον ὅτι τοῦ λόγου τὸ μήκος οὐ συμμετρὸν ἐστὶ τῇ δυνάμει τοῦ λέγοντος), **Kratak govor, na molbu drugoga skupa smješten unutar govora, pokazuje da mu je to mjesto pogodno** (Διάλεξις ἐν μέσῳ τεταγμένη τοῦ λόγου δευτέρας δεηθέντος συνόδου πρόσφορον ἑαυτῇ δείκνυσθαι ταύτην εἶναι τὴν τάξιν), **Kratak govor o tome kako govornik u cijelome govoru mora poštovati osobine deklamacijskoga predmeta** (Διάλεξις ὅτι δεῖ τὸν παρώντα τοῦ μελετωμένου τὸ ἦθος διὰ παντός φυλάξει τοῦ λόγου), **Ubojica tiranina** (Τυραννοκτόνος), **Ubojica djeteta** (Παιδοκτόνος), **Patroklo** (Πάτροκλος), **Lidani** (Λυδοί), **Miltijad** (Μιλτιάδης), **Odličnik** (Ἀριστεὺς), **Spartanac** (Σπαρτιάτης), **Polidamant** (Πολυδάμας), **Prijam** (Πρίαμος), **Mladi odličnik** (Ἀριστεὺς νέος), **Srebroljubac** (Φιλάργυρος), **U obranu onih koji kod Dionisa oponašaju život** (Ἐπὲρ τῶν ἐν Διονύσου τὸν βίον εἰκονιζόντων)

HORTENZIJA (Hortensia), 1. st. pr. n.e. Jedina poznata rimska govornica, kći Hortenzija Hortala (v.). Održala je 42. pr. n.e. zapažen govor protiv oporezivanja žena.

○ govor protiv oporezivanja žena

HORTENZIJE HORTAL, Kvint (Quintus

Hortensius Hortalus), 114–50. Jedan od najuglednijih rimskih političara i govornika svojega vremena, pristaša azijske govorničke struje, čest protivnik Ciceronov. Osobito je bila cijenjena njegova sposobnost memoriranja i govornički nastup. Osim govora, od kojih su po naslovu poznata 24, pisao je i stručna retorička djela, povijesna djela i pjesme.

○ **Govor u obranu Afrikanaca** (Oratio pro Afris), **Govor u obranu bitinskoga kralja** (Oratio pro rege Bithyniae), **Govor o imetku Gneja Pompeja** (Oratio pro Cn. Pompeii bonis), **Govor u obranu Seksta Nevija, protiv Publija Kvinkcija** (Oratio pro Sex. Naevio contra P. Quinctium), **Govor u obranu Gneja Kornelija Dolabele, sina Lucijeve, protiv Marka Skaura** (Oratio pro Cn. Cornelio Dolabella L. f. contra M. Scaurum), **Govor u obranu Gneja Kornelija Dolabele, sina Lucijeve, protiv Gaja Julija Cezara** (Oratio pro Cn. Cornelio Dolabella Cn. f. contra C. Iulium Caesarem), **Govor u obranu Marka Kanuleja** (Oratio pro M. Canuleio), **Govor u obranu Terencija Varona, protiv Apija Kludija** (Oratio pro Terentio Varrone contra Appium Claudium), **Govor u obranu Gaja Vera, protiv Cicerona** (Oratio pro C. Verre contra Ciceronem), **Odvraćanje od Gabinijeva zakona** (Dissuasio legis Gabiniae), **Odvraćanje od Manilijeva zakona** (Dissuasio legis Maniliae), **Govor u obranu Lucija Vargunteja** (Oratio pro L. Vargunteio), **Govor u obranu Gaja Rabirija, protiv Tita Acija Labijena** (Oratio pro C. Rabirio contra T. Atium Labienum), **Govor u obranu Lucija Licinija Murene, protiv Servija Sulpicija Rufa** (Oratio pro L. Licinio Murena contra Ser. Sulpicium Rufum), **Govor u obranu Publija Kornelija Sule** (Oratio pro P. Cornelio Sulla), **Govor u obranu Valerija** (Oratio pro Valerio), **Govor u obranu Lucija Valerija Flaka** (Oratio pro L. Valerio Flacco), **Govor u obranu Publija Sekstija, protiv Marka Tulija Albinovana** (Oratio pro P. Sextio contra M. Tullium Albinovanum), **Odvraćanje od zakona o rastrošnosti** (Dissuasio legis sumptuariae), **Govor u obranu Procilija, protiv Publija Klodija** (Oratio pro Proclio contra P. Clodium),

Govor u obranu Marka Emilija Skaura, protiv Publija Valerija Trijarija (Oratio pro M. Aemilio Scauro contra P. Valerium Triarium), Govor u obranu Tita Anija Milona (Oratio pro T. Annio Milone), Govor u obranu Marka Valerija Mesale (Oratio pro M. Valerio Messalla), Govor u obranu Apija Klaudija Pulhra, protiv Publija Kornelija Dolabele (Oratio pro Appio Claudio Pulchro contra P. Cornelium Dolabellam)

HREST (Χρηστος), druga polovica 2. st. n.e. Grčki sofist i učitelj govorničtva, rodom iz Bizantija. Učenik Heroda Atičkoga (v.), prema nekim navodima bio je nasljednik Hadrijana iz Tira (v.) na carskoj katedri retorike u Ateni.

○ govori

ISEJ (Ἰσαῖος), oko 415 — oko 350. Prema tradiciji, učenik Isokratov, učitelj Demostenov, rodom iz Halkide. Proslavio se kao govornik u ostavinskim raspravama. Uz jezičnu čistotu, u antici se naročito cijenilo čvrsto kompozicijsko jedinstvo njegovih govora. Od 56 njegovih govora, koliko ih je poznato po naslovu, potpuno je očuvano 11.

● *O Kleonimovoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Κλεωνύμου κλήρου), *O Meneklonovoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Μενεκλέους κλήρου), *O Pironovoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Πύρρου κλήρου), *O Nikostratovoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Νικοστράτου κλήρου), *O Dikeogenovoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Δικαιογένους κλήρου), *O Filoktemonovoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Φιλοκτήμονος κλήρου), *O Apolodorovoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Ἀπολλοδώρου κλήρου), *O Astifilovoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Ἀστυφίλου κλήρου), *O Kiranovoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Κίρωνος κλήρου), *Protiv Kseneneta, a Aristarhovej ostavštini* (Πρὸς Ξεναίετον περὶ τοῦ Ἀριστάρχου κλήρου), *O Hagijninjoj ostavštini* (Περὶ τοῦ Ἁγνίου κλήρου)

● *U Eufiletovu obranu* (Ἐπὲρ Εὐφιλίτου)
○ *Protiv Hagnoteja* (Πρὸς Ἀγνόθεον), *Protiv Apolodora, obrana od optužbe o napuštanju zaštitnika* (Πρὸς Ἀπολλόδωρον ἀποστασίον ἀπολογία), *O odredbama* (Περὶ τῶν ἀποφάσεων), *Protiv Aristogitona i Arhipa, o Arhepolisovoj ostavštini*

(Πρὸς Ἀριστογείτονα καὶ Ἀρχίππον περὶ τοῦ Ἀρχεπόλιδος κλήρου), *Protiv Aristokla* (Κατ' Ἀριστοκλέους), *Protiv Aristomaha* (Κατὰ Ἀριστόμαχον), *Protiv Beota, priziv protiv odluke drugova iz deme* (Πρὸς Βοιωτῶν ἐκ δημοτῶν ἔφοεις), *Protiv drugova iz deme, o zemljišnom posjedu* (Πρὸς τοὺς δημότας περὶ χωρίου), *Protiv Diokla, zbog nasilničkoga ronašanja* (Κατὰ Διοκλέους ὕβρεως), *Protiv Diokla, o zemljišnom posjedu* (Πρὸς Διοκλέα περὶ χωρίου), *Protiv Diofana, u obranu skrbništva* (Πρὸς Διοφάνην ἐπιτροπῆς ἀπολογία), *Protiv Doroteja, zbog nasilnoga izbacivanja* (Πρὸς Δωρόθεον ἐξουλήσ), *Protiv Elpapore i Demofana* (Κατ' Ἐλπαγόρου καὶ Δημοφάνους), *Protiv Epikrata* (Πρὸς Ἐπικράτην), *Protiv Hermona, o jamčevini* (Πρὸς Ἑρμῶνα περὶ ἐγγυήσ), *Protiv Euklida, o oslobođanju zemljišnoga posjeda* (Πρὸς Εὐκλείδην περὶ τῆς τοῦ χωρίου λύσεως), *Protiv sokratovca Euklida* (Πρὸς Εὐκλείδην τοῦ Σωκρατικόν), *U Eumatovu obranu, dokazivanje prava slobodnoga građanina* (Ἐπὲρ Εὐμάθους εἰς ἐλευθερίαν ἀφαίρεσις), *Protiv Tutima* (Κατὰ Θουτύμου), *Protiv Ishomaha* (Πρὸς Ἰσχομάχον), *Protiv Kalikrata* (Πρὸς Καλλικράτην), *Protiv Kalipida* (Πρὸς Καλλιπίδην), *Protiv Kalifonta* (Κατὰ Καλλιφώντος), *Protiv Kalidona* (Πρὸς Καλυδῶνα), *Protiv Kleomedonta* (Κατὰ Κλεομέδοντος), *Protiv Lisibija, o nasljednici* (Πρὸς Λυσίβιον περὶ ἐπικλήρου), *O onome što je izrečeno u Makedoniji* (Περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ρηθέντων), *Protiv Megarana* (Κατὰ Μεγαρέων), *Protiv Medonta, o zemljišnom posjedu* (Πρὸς Μέδοντα περὶ χωρίου), *Protiv Menekrata* (Πρὸς Μενεκράτην), *Govor o naseljenikovu roložaju* (Μετοικικός), *U obranu Mnesitejeve kćeri* (Ἐπὲρ τῆς Μνησιθέου θυγατρὸς), *U Nikijinju obranu* (Ἐπὲρ Νικίου), *Protiv Nikokla /ili: Neokla/, o zemljišnom posjedu* (Πρὸς Νικοκλέα /Νεοκλέα/ περὶ χωρίου), *Protiv članova vjerske bratovštine* (Πρὸς ὀργεώνας), *O usvojenju* (Περὶ τῆς ποιήσεως), *Protiv Posidipa* (Κατὰ Ποσειδίππου), *Protiv Pitona, zbog napuštanja zaštitnika* (Πρὸς Πύθωνα ἀποστασίον), *Protiv Satira, u obranu nasljednice* (Πρὸς Σάτυρον ὑπὲρ ἐπικλήρου), *Protiv Strato-*

kla (Κατὰ Στρατοκλέους), *Protiv Strato- kla* (Πρὸς Στρατοκλέα), *Govor o svetom zemljištu* (Τεμευικός), *Protiv Timonida, o zemljišnom posjedu* (Πρὸς Τιμωνίδην περὶ χωρίου), *Protiv Tlepolema, zapri- segnuta tužba* (Πρὸς Τληπόλεμον ἀνω- μοσία)

ISEJ (Ἰσαῖος), 1–2. st. n.e. Grčki sofist rodom iz Sirije. Poznat kao dobar improvi- zator, sklon sažetim formulacijama. Među njegovim učenicima najpoznatiji su Dionizije iz Mileta (v.) i Lolijan iz Efeza (v.).

○ deklamacije, govori

ISOKRAT (Ἰσοκράτης), 436–338. Atenjanin, najutjecajniji govornik i učitelj govorničtva svojega vremena. Neposredno angažiran u svim problemima atenske dnevne politike u golemu razdoblju, ustrajno je pokušavao izmiriti političke ambicije i kulturne osobitosti Helena i Makedonaca. Ograničeni glasovnih mogućnosti, vlastite je govore širio isključivo zapisane, pa je i to uvjetovalo da njihova formalna doradenost bude vrhunska (dosljedno izbjegavanje hijata, teško izgovorivih suglasničkih skupina, elizije kratkih vokala, krase). Po njemu, i proza — iako bez pjesničkih metara — mora posjedovati ritam. Njegova retorička koncepcija značajno je utjecala na prozu sljedećega razdoblja. Među njegovim učenicima ističu se pojednako povjesničari (Teopomp, Efor) i govornici (Hiperid /v./, Isej /v./). Od 60 govora koji su u antici kolali pod njegovim imenom, Dionizije Halikarnašanin autentičnima je smatrao 25, a Cecilije iz Kalakte 28. Do nas je došao 21 govor, od toga šest sudbenih. Sačuvano je i 9 Isokratovih pisama, od kojih se prvom, trećem, četvrtom i devetom ponekad odriče autentičnost.

● *Demoniku* (Πρὸς Δημόνικον), *Nikoklu* (Πρὸς Νικοκλέα), *Nikoklo ili Ciprani* (Νικοκλῆς ἢ Κύπριοι), *Panegirik* (Παναηγυρικός), *Filip* (Φίλιππος), *Arhidam* (Ἀρχίδαμος), *O miru* (Περὶ εἰρήνης), *Areopajski govor* (Ἀρεοπαγτικός), *Protiv sofistā* (Κατὰ τῶν σοφιστῶν), *O ponudi da se zamijeni imetak* (Περὶ ἀντιδόσεως), *Panatenejski govor* (Παναθηναϊκός), *Eua- gora* (Εὐαγόρας), *Helena* (Ἑλένη), *Busiris* (Βούσιρις), *Platejski govor* (Πλαταικός), *O zaprezi* (Περὶ τοῦ ζεύγους), *Ban-*

karov govor (Τραπεζιτικός), *Pismeno pobijanje optužbe, protiv Kalimaha* (Παραγραφή πρὸς Καλλίμαχον), *Eginski govor* (Αἰγυπητικός), *Protiv Lohita* (Κατὰ Λοχίτου), *Protiv Eutinoja, bez svjedoka* (Πρὸς Εὐθύνουν ἀμάρτυρος); *Pisma: Isokrat pozdravlja Dionisija* (Ἰσοκράτης Διονυσίῳ χαίρειν), *Filipu* (Φιλίππῳ), *Filipu* (Φιλίππῳ), *Antipatru* (Ἀντιπάτρῳ), *Aleksandru* (Ἀλεξάνδρῳ), *Jasonovoj djeci* (Τοῖς Ἰάσωνος παισίν), *Timo- teju* (Τιμοθέῳ), *Arhidamu* (Ἀρχιδάμῳ)

J

JULIJE AFRIČKI (Iulius Africanus), 1. st. n.e. Prema Kvintilijanu, uz Domicija Afera (v.) najsjajniji govornik svojega vremena. Podrijetlom Gal, proslavio se naročito pozdravnim govorom Neronu na čelu galskoga poslanstva.

● fragment pozdravnoga govora Neronu nakon smrti Agripinine

○ govori

JUNIJE GALION, Lucije (?) (Lucius /?/ Iunius Gallio), 1. st. n.e. Poznati rimski deklamator čije su deklamacije bile poznate još Jeronimu. Kvintilijan, ne navodeći naslova, spominje i jedno njegovo retoričko djelo.

● fragmenti deklamacija

○ deklamacije

JUNIJE GALION ANEJAN, Lucije (Lucius Iunius Gallio Annaeanus), 2. st. n.e. Najstariji sin Seneke Starijega (v.), adoptivni sin Lucija Junija Galiona (v.). Kao deklamatora hvali ga Svetonije.

○ deklamacije

K

KALIDIJE, Marko (Marcus Calidius), ?–48. pr. n.e. Kao učenik Apolodora iz Pergama, jedan od prvih sljedbenika atičke govorničke struje u Rimu.

● *Govor protiv Kvinta Galija (Oratio in Q. Gallium)*

○ *Govor o Ciceronovoj kući (Oratio de*

domo Ciceronis), Govor u obranu slobode Tenedana (*Oratio pro Tenedorum libertate*), Govor u obranu Marka Emilija Skaura (*Oratio pro M. Aemilio Scauro*), Govor u obranu Tita Anija Milona (*Oratio pro T. Annio Milone*), Govor u vlastitu obranu, protiv dvojice Galija (*Oratio pro se adversus Gallios duos*)

KALINIK (Καλλίνικος), 3. st. n.e. Grčki sofist rodom iz sirijske Petre. Osim retoričkih, popularno-filozofijskih i povijesnih spisa pisao i prigodne govore.

○ Pozdravni govor (Galijenu) (Προσφωνητικός), pohvalni govori (ἐγκώμια)

KALIP (Κάλλιππος), 4. st. pr. n.e. Rodom iz Lamptre u Atici, učenik Isokratov. Vjerojatni suparnik Apolodora (v.) u privatnoj parnici.

○ govor nepoznata naslova

KALISTRAT (Καλλίστρατος), ?–355. pr. n.e. Rodom iz Afidne u Atici, poznat političar i govornik. Optužen zbog veleizdaje, spasio se samo zahvaljujući svojem govorničkom umijeću (366. pr. n.e.). Sadržaj jednoga njegova govora donosi Ksenofont (Hell. 6, 3, 10 i d.).

○ govori

KALPURNIJE FLAK (Calpurnius Flaccus), 2. st. n.e. Rimski deklamator od kojega su u sažecima očuvane 53 deklamacije. Zbog sažimanja, njihove je stilske osobine nemoguće adekvatno procijeniti.

● Deklamacije (*Declamationes*)

KALPURNIJE PIZON, Gaj (Gaius Calpurnius Piso), ?–65. n.e. Poznati rimski političar, vođa tzv. „Pizonove urote“ protiv Nerona (65. n.e.). Govornik i deklamator, cijenjen kao branitelj.

○ govori, deklamacije

KALPURNIJE PIZON CEZONIN, Lucije (Lucius Calpurnius Piso Caesoninus), 1. st. pr. n.e. Tast Cezarov. Ciceron ga optužio zbog nezakonita upravljanja provincijom. Na Ciceronov napad odgovorio je protugovorom.

○ Govor protiv Cicerona (*Oratio in Ciceronem*)

KANUCIJE, Publije (Publius Cannutius), 1. st. pr. n.e. Rimski govornik, Ciceronov vršnjak. Za nj se vjerovalo da je poslije smrti Publija Sulpicija Rufa (v.) izdao neke govore pod njegovim imenom.

● fragment nepoznata govora

○ Govor protiv Opijanika (*Oratio contra Oppianicum*), govori Publija Sulpicija Rufa

KASIJE SEVER (Cassius Severus), ? – oko 34. n.e. Rimski govornik. Po mišljenju Seneke Starijega, vrlo značajan kao govornik, slabiji kao deklamator; po Tacitu, preteča govorničke dekadencije u 1. st. n.e. Cijenjen po duhovitosti, bio je neumjereno zajedljiv u obračunu s protivnicima što ga je i koštalo progonstva 12. n.e.

● fragmenti govora i deklamacije

○ govori, deklamacije

KATON, Marko Porcije (Marcus Porcius Cato /Censorius/), 234–149. Začetnik rimskoga proznog izraza, Katon se, osim u stručnim i povijesnim spisima te pismima, ogledao i u govorništvu. Njegovi govori prvi su primjer takva književnoga stvaralaštva u Rimu. Još ih je Ciceron znao oko 150. Danas je po naslovu, a uglavnom i po vrlo kratkim fragmentima, poznat 81 Katonov govor.

● Govor koji je u Numanciji održao vitezovima (*Oratio quam habuit Numantiae apud equites*), O trijumfu, pred pukom (*De triumpho ad populum*), Na optužbe u vezi sa svojim konzulatom (*Dierum dictarum de consulatu suo*), Odvratanje od Junijeva zakona o lihvi (*Dissuasio legis luniae de feneratione*), Govor pred Atenjanima (*Oratio apud Athenienses*), Protiv Kvinta Minucija Terma, o deseterici (*In Q. Minucium Thermum de decem hominibus*), Protiv Kvinta Minucija Terma, o lažnim bitkama (*In Q. Minucium Thermum de falsis pugnis*), O svojim vrlinama, protiv Lucija /?/ Terma (*De suis virtutibus contra (L.) Thermum*), Protiv Lucija /?/ Terma, poslije cenzorske službe (*In (L.) Thermum post censuram*), O mlađem Ptolemeju, protiv Lucija /?/ Terma /O Termovoj istrazi/ (*De Ptolemaeo minore contra (L.) Thermum /De Thermi quaestione/*), Protiv Manija Acilija

Glabriona (*In M. Acilium Glabrio-nem*), O blagu kralja Antioha (*De pecunia regis Antiochii*), O uroti (*De coniuratione*), Protiv Lucija Kvinkcija Flaminia (*In L. Quinctium Flaminium*), Protiv Lucija Veturija, o obavljenoj žrtvi, pošto mu je oduzeo konja (*In L. Veturium de sacrificio commisso cum ei equum ademit*), O karakteru Klaudija Nerona (*De moribus Claudii Neronis*), Da se uveća novac vitezova (*Ut plura aera equestris fierent*), Da se izgradi bazilika (*Uti basilica aedificetur*), O domaćim bogovima (*De indigitibus*), O odjeći i kolima (*De vestitu et vehiculis*), O slikama i kipovima (*De signis et tabulis*), Da se trofeji ne vješaju osim ako su oteti neprijatelju (*Ne spolia figerentur nisu de hoste capta*), Protiv Lucija Furija, o vodi zbog koje ga je oglobio (*In L. Furium de aqua, qua multam ei dixit*), Protiv Opija (*Contra Oppium*), Uz parnice proizašle iz cenzorske službe (*Ad litis censorias*), Protiv pučkoga tribuna Marka Celija, o njegovu obećanju /?/ da će uložiti priziv (*Si se M. Caellius tr. pl. appellasset*), Protiv Anija (*Contra Annium*), Protiv Kvinta Sulpicija (*In Q. Sulpicium*), O častohlepnom obilaženju (*De ambitu*), Odvratanje od ukidanja Bebijeve zakona (*Ne lex Baebia derogaretur dissuasio*), Odvratanje od ukidanja Orhijeve zakona (*Ne lex Orchia derogaretur dissuasio*), O vojnim problemima u vezi s Istrom (*De re Histriae militari*), O cenzorskoj službi Marka Fulvija Nobiliora (*De M. Fulvi Nobilioris censura*), O vojničkim tribunima (*De tribunis militum*), Protiv Publija Furija, u obranu Hispanaca (*In P. Furium pro Hispanis*), Zagovor Vokonijeve zakona (*Suasio legis Viconiae*), O davanju slobode Makedoniji (*De Macedonia liberanda*), U obranu Rođana (*Pro Rhodiensibus*), Protiv Servija Galbe, vojnicima (*Contra Ser. Galbam ad milites*), O svojem rasipnom trošenju (*De sumptu suo*), U svoju obranu, protiv Gaja Kasija (*Pro se contra C. Cassium*), Da netko ne bude drugi put biran za konzula (*Ne quis iterum consul fieret*), O Ahejcima (*De Achaëis*), O kralju Atalu i azijskim porezima (*De rege Attalo et vectigalibus Asiae*), O ratu s Kartagom (*De bello Carthaginiensi*),

Protiv Servija Galbe, u obranu opljačkanih Luzitanaca (*Contra Ser. Galbam pro direptis Lusitanis*), Protiv Lentula, pred cenzorima (*In Lentulum apud censores*), Protiv Tiberija Sempronija Longa (*Contra Ti. Sempronium Longum*), Protiv izgnanika Tiberija (*Contra Tiberium exulem*), Govor o pogodbi koju je sklopio s Markom Kornelijem (*Oratio de ea re quod sponsonem fecerat cum M. Cornelio*), Protiv Kornelija, pred pukom (*Contra Cornelium, ad populum*), Protiv Gaja Pizona (*In C. Pisonem*), Protiv Lepida (*In Lepidum*), Protiv Panse (*In Pansam*), U obranu Lucija Turija, protiv Gneja Gelija (*Pro L. Turio contra Cn. Gellium*), U obranu Lucija Autronija (*Pro L. Autronio*), U obranu Lucija Cezecija (*Pro L. Caesetio*), U obranu ... (*Pro C...*), O Habitu (*De Habitu*), O Letoriju (*De Laetorio*), O Florijevu imetku (*De re Floria*), O imetku Aula Atilija (*De re A. Atilii*), O Pulhrinu posjedu (*De bonis Pulchrae*), O posjedu s maslinama (*De fundo oleario*), O hranjenju mlade jagnjice (*De agna musta pascenda*), O pogrešno izabranim edilima (*De aedilibus vitio creatis*), O mirazu (*De dote*), Da stari nema vlasti kad dođe novi (*Ne imperium sit veteri ubi novus venerit*), O podjeli plijena vojnicima (*De praeda militibus dividenda*), Da se plijen preda u državnu blagajnu (*Uti praeda in publicum referatur*), Zagovor zakona Marka /?/ Popilija /?/ (*In legem (M.) Popili. Suasio*), Zagovor Mevijeva zakona (*Legis Maeviae suasio*), Protiv ... (*In +Sercia+*), Zagovor u senatu (*Suasio in senatu*), O ukidanju zakonā (*De abrogandis legibus*), Skupštinski govor (*Contio*)

○ O uspješnosti svoje žrtve očisnice (*De lustris sui felicitate*), O augurima (*De auguribus*), O tome da su pučki edili nepovredivi (*Aediles plebis sacrosanctos esse*), Govor u kojem je tužio tribuna (*Oratio qua tribuno diem dixit*)

KATON, Marko Porcije (Marcus Porcius Cato /Uticensis/), 95–46. Poznati rimski političar, žestoki protivnik Cezara. Poimence se spominju dva njegova govora: o bazilici njegova pradjeda, Katona Starijega (v.), o kažnjavanju sudionika Katilinine urote.

- *Govor na trgu o Porcijevoj bazilici (Oratio in foro habita de basilica Porcia), Govor u senatu o kaznama za urotnike (Oratio in senatu habita de poenis coniuratorum)*

KEFAL (Κέφαλος), 5–4. st. pr. n. e. Atenski političar i govornik. Prema nekim vijestima, izdao prvu zbirku uvodnih i završnih dijelova govora. U poznatom procesu o otkrivanju misterijskih tajni (399. pr. n. e.) branio govornika Andokida (v.).

- govor u Andokidovu obranu

KIDIJA (Κυδίας), 4. st. pr. n. e. Atenski državnik i govornik. Sačuvani su manji ulomci njegova govora o koloniziranju otoka Sama.

- *O podjeli samske zemlje (Περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας)*

KLAUDIJE ANTONIJE (Claudius Antonius), 4. st. n. e. Rimski političar i govornik, prefekt pretorija 376, konzul 382. Adresat nekoliko Simahovih (v.) pisama u kojima se pohvalno spominje neki njegov govor održan u senatu.

- govor nepoznata naslova održan u senatu

KLAUDIJE MAMERTIN (Claudius Mamertinus), 4. st. n. e. Rimski političar. Pošto je 362. izabran za konzula, zahvalio se caru Julijanu panegirikom.

- *Zahvala caru Julijanu za svoj konzulat (Gratiarum actio de consulatu suo Iuliano imperatori)*

KOMINIJE, Paulo (Paulus Cominius), 1. st. pr. n. e. Rimski vitez, zajedno s bratom Gajom u dva navrata optužio pučkoga tribuna Gaja Kornelija, kojega je dvama govorima obranio Ciceron.

- *Govori protiv Gaja Kornelija zbog izdaje (Orationes contra C. Cornelium de maiestate)*

KRAS, Lucija Licinije (Lucius Licinius Crassus), 140–91. Rimski političar i govornik, konzul 95, cenzor 92. Učenik Celija Antipatra, poznat po temeljitoj pripremi nastupa i smislju za duhovite replike. Jedan od najznačajnijih prethodnika Cice-

ronovih, prikazan kao jedan od sudionika dijaloga u njegovu djelu „De oratore“.

- *Govor protiv Gaja Papirija Karbona (Oratio in C. Papirium Carbonem), Zagovor Servilijeva zakona (Suasio legis Serviliae), Govor u obranu Manija Kurija pred centumvirima (Oratio pro M. Curio apud centumviro), Cenzorski govor protiv Gneja Domicija Ahenobarba (Oratio censoria contra Cn. Domitium Ahenobarbum), Govor u senatu protiv konzula Lucija Marcija Filipa (Oratio in senatu adversus L. Marcium Philippum consullem), Govor u obranu Gaja Vizelija Akuleona (Oratio pro C. Visellio Aculeone), Govor u obranu Gneja Planka, protiv Marka Junija Bruta (Oratio pro Cn. Planco contra M. Iunium Brutum), Govor u Pizonovu obranu (Oratio pro Pisone)*

- *Govor o Narbonskoj koloniji (Oratio de colonia Narbonensi), Govor u obranu djevice Licinije, vestalke (Oratio pro Licinia virgine Vestali), Protiv Gaja Memija (In C. Memmium), Pohvalni govor Kvintu Serviliju Cepionu (Laudatio Q. Servilii Caepionis), Govor u obranu Gaja Sergija Orate protiv Konsidija (Oratio pro C. Sergio Orata contra Considium), Govor u obranu Gaja Sergija Orate, protiv Marka Marija Gratidijana (Oratio pro C. Sergio Orata contra M. Marium Gratidianum)*

KRAS, Marko Licinije (Marcus Licinius Crassus), 115–53. Poznati rimski političar, član prvoga triumvirata. Ogleđao se i kao govornik; govori su mu, po svemu sudeći, bili i publicirani.

- *Govor u obranu Marka Celija Rufa (Oratio pro M. Caelio Rufo)*
- *Govor u obranu Lucija Licinija Murene (Oratio pro L. Licinio Murena), Govor u obranu Publija Sestija (Oratio pro P. Sestio), Govor u obranu Lucija Kornelija Balba (Oratio pro L. Cornelio Balbo)*

KVINTILIJAN, Marko Fabije (Marcus Fabius Quintilianus), oko 35 – prije 100. Glasoviti rimski učitelj govorničtva, poznat prvenstveno kao teoretičar retorike. I sam se ogledao u praktičnom govorničtvu, ali su svi njegovi govori izgubljeni. Pod njegovim

imenom sačuvane su i dvije zbirke deklamacija. Tzv. „Veće deklamacije“ (v.) sigurno nisu njegove; „Manje deklamacije“ mogle bi potjecati od njega (riječ je o posljednjih 145 deklamacija u zbirci koja je prvobitno obuhvaćala 388 deklamacija), ali Kvintilijanovo je autorstvo nemoguće pouzdano dokazati.

- *Govor u obranu Nevija Arpinijana (Pro Naevio Arpiniano), govor u obranu kraljice Berenike, govor u obranu žene koja je krivotvorila muževu oporuku*

- *Manje deklamacije (Declamationes minores) (?)*

L

LABIJEN, Tit (Titus Labienus), rimski govornik Augustova doba. Autor jednog historijskog djela i govora koji su, zbog svog otvorenog republikanizma, spaljeni po nalogu senata. L. je potom izvršio samoubojstvo.

- fragmenti govora

LATINIJE PAKAT, Drepanije (Latinus Paccatus Drepanius), 4. st. Rimski govornik porijeklom iz Galije, prijatelj evao s Auzonijem. Autor jednog panegirika upućena caru Teodoziju, za što je bio nagrađen visokom državnom službom. Panegirik je uključen u zbirku *Panegyrici Latini*.

- *Panegirik (Panegyricus)*

LELIJE, Gaj (Gaius Laelius Minor), 2. st. pr. n. e. Rimski političar i govornik, konzul 140. pr. n. e. Prijatelj evao s Kornelijem Scipionom Mlađim (idealizirano prikazano u Ciceronovu *Leliju*), kojem je napisao i nadgrobnii govor. Prijatelj grčke kulture i filozofije (osobito stoičke), nazvan od suvremenika *Mudri (Sapiens)*. Poticao Terencija kao središnja ličnost Scipionova filhelenskog kulturnog kruga.

- *Pohvalni govor Publiju Scipionu Afričkom Mlađem, napisan za Kvinta Fabija Maksima (Laudatio P. Scipionis Africani minoris, Q. Fabio Maximo scripta), Govor pred narodom u svoju obranu (Oratio pro se ad populum)*
- *Govor o svećeničkim udruženjima (Oratio de collegiis), Govor u obranu publi-*

kanā (Oratio pro publicanis), Govor u obranu publikanā (Oratio pro publicanis), Odvraćanje od Papirijeva zakona (Dissuasio legis Papiriae)

LIBANIJE (Λιβάνιος), 314–393. g. Grčki retor rodom iz Antiohije. Obrazovanje započeo u rodnom gradu, a studij retorike po-
čeo u Ateni. Retorsku je školu vodio u Konstantinopolu, Nikomediji i Antiohiji, gdje je i umro. Svojim je radovima stekao golem ugled i snažno utjecao na suvremenu retoriku i retorsku praksu, a njegovi su učenici, i sami značajni pisci (Ivan Zlatousti, Bazilije, Grgur Nazijanski), utjecaj njegova djela prenijeli i na dalja pokoljenja. Jedan je od posljednjih velikana poganske misli u doba definitivne pobjede kršćanstva. L. je izuzetno plodan pisac. Sačuvana je otprilike polovica njegova golema opusa: govori, deklamacije, pripravne vježbe, sadržaji Demostenovih govora, epistolografski udžbenik i pisma. U govorima je pristalica aticističkog stila. Neka od djela sačuvanih pod L. imenom nisu autentična (latinska pisma, neke školske deklamacije).

- *Život ili o svojoj sudbini (Βίος ἢ περὶ τῆς ἑαυτοῦ τύχης), Onima koji ga nazivaju teškim (Πρὸς τοὺς βαρὺν αὐτὸν καλέσαντας), Mladima o razumu (Πρὸς τοὺς νέους περὶ τοῦ λόγου), O tome da ne valja brbljati (Περὶ τοῦ μὴ ληρεῖν), Artemida (Ἄρτεμις), O pohlepi (Περὶ ἀπληστίας), O tome da je jasnije nepravedno se bogatiti nego biti siromašan ("Ὅτι τὸ πλουτεῖν ἀδίκως τοῦ πένεσθαι ἀθλιώτερον), O siromaštvu (Περὶ πενίας), Na Kalende (Εἰς τὰς καλῶνδας), O mjeri zemljišta (Περὶ τοῦ πλέθρου), Antiohijski govor (Ἀντιοχειακὸς), Govor caru Julijanu (Εἰς Ἰουλιανὸν αὐτοκράτορα ἕπαυτον), Pozdravni govor Julijanu (Προσφωνηματικὸς Ἰουλιανῶ), Julijanu u obranu Aristofana (Πρὸς Ἰουλιανὸν ὑπὲρ Ἀριστοφάνους), Poslanički govor Julijanu (Πρεσβευτικὸς πρὸς Ἰουλιανόν), Anti-ošanima o carevoj srdžbi (Πρὸς Ἀντιωχέας περὶ τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς), Tužaljka za Julijanom (Μονωδία ἐπὶ Ἰουλιανῶ), Nadgrobnii govor Julijanu (Ἐπιτάφιος ἐπὶ Ἰουλιανῶ), Caru Teodoziju o bunii (Πρὸς Θεοδοσίον τὸν βασιλέα περὶ τῆς στάσεως), Teodoziju za pomi-*

renje (Πρός Θεοδόσιον τὸν βασιλέα ἐπὶ ταῖς διαλλαγαῖς), *Cezariju Magistru* (Εἰς Καισάριον Μάγιστρον), *Elebihu* (Εἰς Ἑλλέβιχον), *Protiv onih koji su robjegli* (Κατὰ τῶν πεφενγότων), *O osveti Julijanu* (Περὶ τῆς τιμωρίας Ἰουλιανού), *O ropstvu* (Περὶ δουλείας), *Ikariju* (Πρός Ἰκάριον), *Protiv Ikarija I, II* (Κατὰ Ἰκάριου α' β'), *U svoju obranu kroz obranu Antioha* (Ἐπὲρ ἑαυτοῦ διὰ τὴν πρὸς Ἀντίοχον συνηγορίαν), *Caru Teodoziju u obranu svetilišta* (Πρός Θεοδόσιον τὸν βασιλέα ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ), *Antiošanima u obranu govornika* (Πρός τοὺς Ἀντιωχέας ὑπὲρ τῶν ῥητόρων), *Nikokliu o Trasideju* (Πρός Νικοκλέα περὶ Θρασιδαίου), *Caru Teodoziju protiv Tisamena* (Πρός Θεοδόσιον τὸν βασιλέα κατὰ Τισαμενοῦ), *Protiv pogrdna učitelja* (Πρός τὰς τοῦ παιδαγωγοῦ βλασφημίας), *Onima koji ne govore* (Πρός τοὺς οὐ λέγοντας), *O liječnicima* (Περὶ τῶν φαρμάκων), *Poliklu* (Πρός Πολυκλέα), *Protiv Silvana* (Κατὰ Σιλβανού), *Utješni govor Antiohu* (Ἀντιώχῳ παραμυθητικός), *Eumolpiju* (Πρός Εὐμόλιπον), *Timokratu* (Πρός Τιμοκράτην), *Govor u obranu Talasija* (Ἐπὲρ Θαλασσίου), *O ugovorima* (Περὶ τῶν συνθηκῶν), *Za Eustatija Karanina* (Εἰς Εὐστάθιον τὸν Κἄρα), *Caru o uznicima* (Πρός τὸν βασιλέα περὶ τῶν δεσμωτῶν), *Protiv Florencija* (Κατὰ Φλορεντίου), *O vršenju javnih službi* (Περὶ τῶν προστασιῶν), *Govor Vijeću* (Πρός τὴν βουλὴν), *Caru u obranu namjera* (Πρός τὸν βασιλέα ὑπὲρ τῶν βουλῶν), *Caru u obranu seljaka* (Πρός τὸν βασιλέα ὑπὲρ τῶν γεωργῶν), *Caru protiv onih koji se nalaze uz upravljače* (Πρός τὸν βασιλέα κατὰ τῶν προσεδρευόντων τοῖς ἄρχουσιν), *Caru uručen prijedlog zakona protiv onih koji ulaze u prostorije upravljača* (Πρός τὸν βασιλέα εἰσφορά νόμου κατὰ τῶν εἰσιόντων εἰς τὰς τῶν ἀρχόντων καταγωγὰς), *O zazivanja u svetkovinama* (Περὶ τῶν ἐν ταῖς ἑορταῖς κλήσεων), *Eustatiju o časti* (Πρός Εὐστάθιον περὶ τῶν τιμῶν), *Anaksentiju* (Πρός Ἀναξέντιον), *Protiv Lukijana* (Κατὰ Λουκιανού), *Protiv Severa* (Κατὰ Σευήρου), *Mladima o pokričaju* (Πρός τοὺς νέους περὶ τοῦ τάπητος), *Carski govor Konstanciju i Konstansu* (Βασιλικὸς εἰς Κωνσταντῖον καὶ Κώνσταντα),

Tužaljka za Apolonovim hramom u Dafni (Μουωδία εἰς τὸν ἐν τῇ Δάρφνη νεῶν τοῦ Ἀπόλλωνος), *Tužaljka za Nikomedijom* (Μουωδία ἐπὶ Νικομηδείᾳ), *Onima koji su ga ismijavali zbog obrazovanosti* (Πρός τοὺς εἰς τὴν παιδείαν αὐτὸν ἀποσκώψαντας), *Govor u obranu Olimpija* (Ἐπὲρ Ὀλυμπίου), *Pobijanje Aristida u obranu plesača* (Ἀντιλογία πρὸς Ἀριστείδην ὑπὲρ τῶν ὀρχηστῶν)

- ① *Vježbe* (64) (Μελέται), *Priprave* (Προγυμνάσματα), *Sadržaji Demostenovih govora* (Ἐποθέσεις τῶν λόγων Δημοσθένους), *Obrasci pisama* (Ἐπιστολμαῖοι χαρακτήρες), *Pisma* (Ἐπιστολαί)
- nepoznati govori, pjesme, pisma, pripremne vježbe

LICINIJE MACER, Gaj (Gaius Licinius Macer), 1. st. pr. n. e. Rimski političar i analist. U fragmentima Salustijeve *Povijesti* sačuvana je perifraza njegova govora rimskom puku.

- *Govor u obranu Etruščana* (*Oratio pro Tuscis*)
- ① *Govor protiv Gaja Rabirija* (*Oratio contra Rabirium*), govor pred narodom

LIKGLEONT (Λυκολέων), 4. st. pr. n. e. Grčki govornik iz Atene. Sačuvan je samo jedan citat njegova govora za vojskovođu Ηαβρίju.

- ① 1 fragment govora

LIKURG (Λυκούργος), oko 390–324. pr. n. e. Atenski političar i govornik, Platonov i Isokratov učenik. Uspješan upravitelj atenskih financija, protivnik makedonske hegemonije. Kao govornik uglavnom nastupao na sudu. Napisao 15 govora, od kojih je samo jedan, s optužbom za veleizdaju, sačuvan u cjelini

- ① *Protiv Leokrata* (Κατὰ Λεωκράτους)
- ② *Polaganje računa o državnoj službi* (Ἀπολογισμὸς ὡν πεπολίτευται), *Protiv Aristogitona* (Κατ' Ἀριστογείτονος), *Protiv Autolika* (Κατ' Αὐτολύκου), *Protiv Demada* (Πρός Δημάδην), *O upravi* (Περὶ τῆς διοικήσεως), *O svećenici* (Περὶ τῆς ἱερείας), *O svećeničkoj službi* (Περὶ τῆς ἱεροσύνης), *Protiv Ishirija* (Κατὰ Ἰσχυρίου), *Protiv Kefisodota* (Κατὰ Κηφισοδότου), *Tužba protiv Likofrona*

I, II (Κατὰ Λυκόφρονος εἰσαγγελία α' β'), *Protiv Lisikla* (Κατὰ Λυσικλέους), *O proricanju* (Περὶ τῶν μαντειῶν), *Tužba protiv Menesehma* (Κατὰ Μενεσαίχμου εἰσαγγελία), *Parnica Krokona protiv Keronā* (Κροκωνιδῶν διαδικασία πρὸς Κορυωνίδας)

LISIJA (Λυσίας), 5/4. st. pr. n. e. Grčki govornik porijeklom iz Atene. Po očenoj smrti odlazi u Turije gdje je stekao govorničku naobrazbu. Poslije siciliske katastrofe vraća se u Atenu. Kao pristalica demokrata za vladavinu Tridesetorice tirana bježi u Megaru. 403. vraća se u Atenu gdje djeluje kao logograf i učitelj govorničtva. Antički su autori poznavali 425 govora od kojih su već u antici većinu smatrali neautentičnim. Do danas je sačuvano 35 govora (od kojih neki nepotpuno), a poznati su fragmenti 137 govora. Osim dvaju epideiktikih govora, L. govori pripadaju sudskim govorima. Budući da u svojim govorima dotiče brojna pitanja političkog i privatnog karaktera, L. je izuzetno važan izvor za poznavanje javnog i privatnog života u Ateni onoga doba. L. je pisao čistim atičkim dijalektom i služio kao uzor mnogim kasnijim autorima.

- ① *Obrana Eratostena u optužbi zbog ubojstva* (Ἐπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους φόνου ἀπολογία), *Nadgrobni govor onima koji su pomogli Korinćanima* (Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς), *Obrana za Simona* (Πρός Σίμωνα ἀπολογία), *O ozljeđi s predumišljajem* (Περὶ τραύματος ἐκ προνοίας), *Obrana Kalije u optužbi zbog svetogrđa* (Ἐπὲρ Καλλίου ἱεροσυλίας ἀπολογία), *Protiv Andokida zbog bezboštva* (Κατ' Ἀνδοκίδου ἀσεβείας), *Areopagitski govor ili Obrana o ogradi svetišta* (Ἀρεοπαγιτικός περὶ τοῦ σηκοῦ ἀπολογία), *Optužba protiv sudionika kleвета* (Κατηγορία πρὸς τοὺς συνουσιαστὰς κακολογῶν), *U obranu vojnika* (Ἐπὲρ τοῦ στρατιώτου), *Protiv Teomnesta I, II* (Κατὰ Θεομνήστου α' β'), *Govor protiv Eratostena, jednoga od Tridesetorice, što ga je izrekao sam Lisija* (Κατὰ Ἐρατοσθένους τοῦ γενομένου τῶν Τριάκοντα ὄν αὐτὸς εἶπε Λυσίας), *Protiv Agorata* (Κατὰ Ἀγοράτου), *Protiv Alkibijada zbog napuštanja borbe* (Κατὰ Ἀλκιβιάδου λποταξίου), *Protiv Alkibijada zbog izbjegavanja vojne službe* (Κατὰ

Ἀλκιβιάδου ἀστρατείας), *Obrana Mantiteju ispitivanom u vijeću* (Ἐν βουλῇ Μαντιθέῳ δοκιμαζομένῳ ἀπολογία), *Govor o javnim unredama* (Δημοσίων ἀδικημάτων), *Zaključni govor o zapljeni imetka Nikijina brata* (Πρός τῆς δημεύσεως τῶν τοῦ Νικίου ἀδελφοῦ ἐπίλογος), *Orćini u obranu Aristofanova imetka* (Ἐπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων πρὸς τὸ δημόσιον), *U obranu Polistrata* (Ἐπὲρ Πολυστράτου), *Izborna obrana u optužbi zbog podmitljivosti* (Ἀπολογία δωροδοκίας ἀπαράσημος), *Protiv žitar-skih trgovaca* (Κατὰ τῶν αἰσιπωλῶν), *Protiv Pankleona da nije bio Platejanin* (Κατὰ Παγκλέωνος ὅτι οὐκ ἦν Πλαταιεὺς), *O tome da ne treba dati srebrnjak nemoćnomu* (Περὶ τοῦ μὴ δίδοσθαι τῷ ἀδυνάτῳ ἀργύριον), *Obrana u optužbi zbog kvareñja naroda* (Δήμου καταλύσεως ἐπολογία), *O Euandronu ispitivanju* (Περὶ τῆς Εὐάνδρου δοκιμασίας), *Protiv Epikrata* (Κατὰ Ἐπικράτους), *Zaključni govor protiv Ergokla* (Κατὰ Ἐργοκλέους ἐπίλογος), *Zaključni govor protiv Filokrata* (Κατὰ Φιλοκράτους ἐπίλογος), *Protiv Nikomaha* (Κατὰ Νικομάχου), *Protiv ispitivanja Filona* (Κατὰ Φίλωνος δοκιμασίας), *Protiv Diogitona* (Κατὰ Διογείτονος), *Olimpijski* (Ὀλυμπιακός), *O tome da se ne ukine oćinsko uređenje u Ateni* (Περὶ τοῦ μὴ καταλῦσαι τὴν πάτριον πολιτείαν Ἀθήνησι), *Ljubavni govor* (Δόγος ἐρωτικός)

- ① *Protiv Eshina* (Πρός Ἀισχίνην), *Protiv Eshina* (Κατ' Ἀισχίνου), *Protiv Eshina zbog štete* (Πρός Ἀισχίνην βλάβης), *Protiv Aleksidema* (Πρός Ἀλεξίδημον), *Protiv Alkibijada I, II* (Πρός Ἀλκιβιάδην α' β'), *Protiv Alkibija* (Πρός Ἀλκιβίου), *O svadbenim darovima* (Περὶ τῶν ἀνακαλυπτηρίων), *Protiv Andokida zbog napuštanja zaštitnika* (Πρός Ἀνδοκίδην ἀποστασίου), *Protiv Androtiona* (Κατ' Ἀνδροτίωνος), *Protiv Antigona zbog pobuđaja* (Κατὰ Ἀντιγένονος ἀμβλώσεως), *O izmjeni imetka* (Περὶ τῆς ἀντιδόσεως), *O Antifontovoj kćeri* (Περὶ τῆς Ἀντιφώντος), *Protiv Apolodora* (Κατὰ Ἀπολλοδώρου), *Protiv Aresandra* (Πρός Ἀρέσανδρον), *Protiv Aristagore zbog prijave* (Κατ' Ἀρισταγόρου ἐνδεξέως), *Svjedočenje protiv Aristodemove optužnice* (Πρός τὴν Ἀριστοδήμου γραφὴν διαμαρ-

τυρία), *Protiv Aristokrata o jamstvu za roporu* (Πρὸς Ἀριστοκράτην περὶ ἐγγύτης ἐρανοῦ), *Protiv Aristona zbog lijenosti* (Κατὰ Ἀρίστωνος ἀργίας), *Protiv Harmodija o Ifikratovim darovima* (Πρὸς Ἀρμόδιον περὶ Ἴφικράτους δωρεαῖς), *Protiv Arhebijada* (Πρὸς Ἀρχειβάδην), *Protiv Arhina* (Πρὸς Ἀρχίων), *Protiv Asiona o kradi knjiga* (Πρὸς Ἀσιώνα περὶ τῶν βιβλίων κλοπῆς), *U obranu izradivača štitora* (Ἐπὲρ τοῦ ἀσπίδοποιοῦ), *Protiv Asopodora o kući* (Πρὸς Ἀσωπόδωρον περὶ οἰκίας), *Protiv Autokla* (Κατ' Ἀυτοκλέους), *Protiv Autokrata zbog preljuba* (Κατ' Ἀυτοκράτους μοιχείας), *U obranu Ahileida u optužbi zbog ubojstva* (Ἐπὲρ Ἀχιλλεΐδου φόνου), *U obranu Bakhija i Pitagore* (Ἐπὲρ Βακχίου καὶ Πυθαγόρου), *U obranu Batraha u optužbi zbog ubojstva* (Ἐπὲρ τοῦ Βατράχου φόνου), *Protiv Beona* (Πρὸς Βοίωνα), *Protiv skrbnika Boonovne djece* (Πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῶν Βόωνος παίδων), *Protiv Glaukona o Dikeogenou imetku* (Πρὸς Γλαῦκωνα περὶ τοῦ Δικαιογένους κλήρου), *U obranu Deksija zbog napuštanja zaštitnika* (Ἐπὲρ Δεξίου ἀποστασίου), *Protiv Deksipa* (Κατὰ Δεξίππου), *Protiv Demostena zbog skrbništva* (Κατὰ Δημοσθένους ἐπιτροπῆς), *O Diogenou imetku* (Περὶ τοῦ Διογένους κλήρου), *Protiv Diogena Diogena o imanju* (Πρὸς Διογένην περὶ χωρίου), *Protiv Diogena zbog najamnine* (Πρὸς Διογένην μισθώσεως οἴκου), *Protiv Diodota* (Κατὰ Διοδότου), *Protiv Diokla zbog nasilništva* (Κατὰ Διοκλέους ὕβρεως), *Protiv Diokla u obranu zakona protiv gonornika* (Πρὸς Διοκλέα ὑπὲρ τοῦ κατὰ ρητόρων νόμου), *U obranu Diofanta o imanju* (Ἐπὲρ Διοφάντου περὶ χωρίου), *Protiv Diphara* (Πρὸς Διοχάρην), *Protiv Diona* (Πρὸς Δίωνα), *O blagajni* (Περὶ τῆς ἐγγυθήκης), *O porezu* (Περὶ τῆς ελοφοῦς), *O Epigenovoj ororuci* (Περὶ τῆς Ἐπιγένους διαθήκης), *Protiv Epikrata* (Κατὰ Ἐπικράτους), *Protiv Eteokla o imetku* (Πρὸς Ἐτεοκλέα περὶ χρημάτων), *O vlastitim dobročinstvima* (Περὶ τῶν ἰδίων εὐεργεσιῶν), *Protiv Eutija o prodaji zaplijenjenih stvari* (Πρὸς Εὐθίαν περὶ τῶν δημοπρατῶν), *Protiv Eutidema u obranu djeteta koje je izgubilo vid* (Πρὸς

Εὐθύδημον ὑπὲρ τοῦ παιδὸς τοῦ διαφθαρέντος τῶν οφθαλμῶν), *Protiv Eutidika* (Κατ' Εὐθυδίκου), *U obranu Eutina* (Ἐπὲρ Εὐθύνου), *Protiv Eukla zbog izbacivanja iz posjeda* (Κατ' Εὐκλέους χωρίου ἐξούλης), *Svjedočenje u obranu Eukrita* (Ἐπὲρ Εὐκρίτου διαμαρτυρία), *Protiv Eupita* (Πρὸς Εὐπειθῆ), *Protiv Eufema* (Κατ' Εὐφήμου), *O Hegesandrovu imetku* (Περὶ τοῦ Ἡγησάνδρου κλήρου), *Zaključni govor protiv Teopita zbog skrbništva* (Πρὸς Θεοπειθῆ ἐπιτροπῆς ἐπίλογος), *Protiv Teopompa zbog zlostavljanja* (Κατὰ Θεοπόμπου αἰκίας), *O Teopompu nasljedstvu* (Περὶ τοῦ Θεοπόμπου κλήρου), *Protiv Teosdotida* (Κατὰ Θεοδοτίδου), *Protiv Trasibula* (Κατὰ Θρασυβούλου), *Protiv Hipotersa* (Πρὸς Ἴπποθέρη), *Protiv Hipokratove djece* (Πρὸς τοὺς Ἴπποκράτους παῖδας), *Protiv Isodema* (Πρὸς Ἰσόδημον), *Protiv Isokrata zbog zlostavljanja* (Πρὸς Ἰσοκράτην αἰκίας), *Obrana Ifikrata u optužbi zbog veleizdaje* (Ἐπὲρ Ἴφικράτους προδοσίας ἀπολογία), *U obranu Kalashtra* (Ἐπὲρ Καλλαστρου), *Protiv Kalije zbog prijave* (Κατὰ Καλλίου ἐνδείξεως), *Protiv Kalije zbog nasilništva* (Κατὰ Καλλίου ὕβρεως), *U obranu Kalije* (Ἐπὲρ Καλλίου), *Protiv Kalikla* (Πρὸς Καλλικλέα), *Protiv Kaliprida* (Πρὸς Καλλιπρίδην), *Protiv Kalifana zbog prisvajanja građanskih prava* (Πρὸς Καλλίφωαν ἑνεσίαν), *Protiv Kalifonta* (Κατὰ Καλλίφωντος), *Protiv Kinesije u obranu Fanija zbog ponređa zakona I, II* (Πρὸς Κωησίαν ὑπὲρ Φανίου παρανόμων α' β'), *Svjedočenje protiv Klinije* (Πρὸς Κλεωίαν διαμαρτυρία), *Protiv Kleostrata* (Πρὸς Κλεόστρατον), *Protiv Kleona o zlatnom trosožu* (Πρὸς Κλέωνα περὶ χρυσοῦ τρίποδος), *Protiv Kritodema* (Πρὸς Κριτόδημον), *U obranu Ktesijarha* (Ἐπὲρ Κτησιάρχου), *Protiv Ktesifonta* (Κατὰ Κτησιφώντος), *Obrana o psu* (Περὶ τοῦ κυνὸς ἀπολογία), *Protiv Laida* (Πρὸς Λαΐδα), *Protiv Lakrata* (Πρὸς Λακράτην), *Protiv Leptina* (Πρὸς Λεπτίνην), *Protiv Lisiteja zbog ozljede s predumišljajem* (Κατὰ Λυσιθέου τραύματος ἐκ προνοίας), *O polovici nasljedstva Makartatova imetka* (Περὶ ἡμικληρίου τῶν Μακαρτάτου χρημάτων), *Protiv Mantje* (Κατὰ Μαντίου), *Protiv Medonta*

zbog lažnih svjedočenja (Πρὸς Μέδοντα ψευδομαρτυριῶν), *Protiv Miksidemove optužbe* (Πρὸς τὴν Μειξιδήμου γραφήν), *Protiv Menestrata* (Πρὸς Μενέστρατον), *Protiv Mikina zbog ubojstva* (Κατὰ Μικίνου φόνου), *Protiv Mnesimaha* (Πρὸς Μνησιμάχου), *Protiv Mnesiptolema* (Κατὰ Μνησιπτολέμου), *Protiv Mosha* (Κατὰ Μόσχου), *Protiv Nausije zbog udarca* (Πρὸς Ναυσίαν περὶ τοῦ τύπτου), *U obranu Nesokla* (Ἐπὲρ Νησοκλέους), *Protiv Nikarha auleta* (Πρὸς Νίκαρχου τοῦ ἀλλήτην), *Protiv Nikije o roujerenom novcu* (Πρὸς Νικίαν περὶ παρακαταθήκης), *U obranu Nikije* (Ἐπὲρ Νικίου), *Protiv Nikije zbog ubojstva* (Κατὰ Νικίου φόνου), *Protiv Nikije zbog lijenosti* (Κατὰ Νικίου ἀργίας), *Protiv Nikodema i Kritobula* (Πρὸς Νικόδημον καὶ Κριτόβουλον), *U obranu Nikomahe* (Ἐπὲρ Νικομάχης), *Protiv Ksenofonta* (ἢ *Ksenokrata?*) (Πρὸς Ξενοφώντα / Ξενοκράτην? /), *O Onomaklovoj kćeri* (Περὶ τῆς Ὀνομακλέους θυγατρὸς), *Protiv prijavljanja kuće siročeta* (Πρὸς τὴν φάσιν τοῦ ὄρφανικοῦ οἴκου), *Protiv Pantaleonta* (Κατὰ Πανταλέοντος), *O Polijenovu nasljedstvu* (Περὶ τοῦ Πολυαίου κλήρου), *Protiv Posidipa* (Κατὰ Ποσειδίππου), *Protiv Pitodema zbog napuštanja zaštitnika* (Πρὸς Πυθόδημον ἀποστασίου), *Protiv Sofokla* (Πρὸς Σοφοκλέα), *Protiv Stratokla zbog izbacivanja* (Κατὰ Στρατοκλέους ἐξούλης), *Obrana Sokratova* (Σωκράτους ἀπολογία), *U obranu Sokrata protiv Polikrata* (Ἐπὲρ Σωκράτους πρὸς Πολυκράτην), *Protiv Sostrata zbog nasilništva* (Πρὸς Σώστρατον ὕβρεως), *Protiv Telamona* (Κατὰ Τελαμώνος), *Protiv Timoteja zbog veleizdaje* (Κατὰ Τιμοθέου προδοσίας), *Protiv Tiside* (Κατὰ Τείσιδος), *Protiv Timona* (Πρὸς Τίμωνα), *Protiv Timonida* (Πρὸς Τιμωνίδην), *U obranu Ferenika o Androkliđovu nasljedstvu* (Ἐπὲρ Φερενίκου περὶ τοῦ Ἀνδροκλείδου κλήρου), *Protiv Filipa zbog skrbništva* (Κατὰ Φιλίππου ἐπιτροπῆς), *Obrana za Filokrata u optužbi zbog ugovora* (Πρὸς Φιλοκράτην συμβολαίου ἀπολογία), *Protiv Filona u obranu Teoklida u optužbi zbog ubojstva* (Πρὸς Φίλωνα ὑπὲρ Θεοκλείδου φόνου), *Protiv Filonida zbog nasilja* (Κατὰ Φιλονίδου βιαίων), *O Frinihovoj kćeri* (Περὶ τῆς

Φρυνίχου θυγατρὸς), *U obranu Hermona* (Ἐπὲρ Χαίρεμένους), *Protiv Herestrata* (Πρὸς Χαίρεστρατον), *Protiv Hitriana* (Πρὸς Χύτριου), fragmenti nepoznatih govora

○ govori

LOLIJAN (Λολλιανός; Publius Hordeonius Lollianus), 2. st. n.e. Grčki retor i sofist, rodom iz Efeza, prvi profesor na neobično važnoj katedri retorike u Ateni. Neusporedivo značajniji kao teoretičar, L. se, baveći se odvjetništvom, ogledao i u praktičnom govorništvu.

○ govori

M

MANJE DEKLAMACIJE (Declamationes minores) – v. Kvintilijan.

MARCIJE FILIP, Lucije (Lucius Marcus Philippus), 2/1. st. pr. n.e. Rimski političar i govornik čiji je dar hvalio Ciceron.

○ *Govor o agrarnome zakonu* (*Oratio de lege agraria*), *Skupštinski govor u senatu* (*Contio in senatu*), *Govor o imetku Gneja Pompeja* (*Oratio pro Cn. Pompeii bonis*), *Govor u obranu Seksta Nevija protiv Publija Kvinkcija* (*Oratio pro Sex. Naevio contra P. Quinctium*)

MEMIJE, Gaj (Gaius Memmius), 2. st. pr. n.e. Rimski političar i govornik. Pučki tribun 111. pr. n.e. Kao vješta govornika spominje ga Ciceron (*Brut* 136). M. govor što ga prenosi Salustije (*Bellum Iugurthinum* 31) vjerojatno nije autentičan.

○ *Govor protiv Lucija Kalpurnija Bestije* (*Oratio adversus L. Calpurnium Bestiam*)
○ *Skupštinski govor poslije povratka Lucija Kornelija Bestije* (*Contio post reditum L. Cornelia Bestiae*)

MESALA KORVIN, Marko Valerije (Marcus Valerius Messalla Corvinus), 64. pr. n.e. – 13. n.e. Rimski političar i književnik. Školovao se u Ateni. Poznat je kao zaštitnik umjetnika, a njegovu je literarnom krugu pripadao, uz ostale, i Tibul. Autor je šarolikog literarnog opusa: pisao je pjesme,

memoare, filološke studije, govore. Kao govornika hvali ga Ciceron.

- ① *Govor u obranu Liburnije (Oratio pro Liburnia), Govor protiv Antonijeva pisma (Oratio contra Antonii litteras), Govor o Antonijevim statuama (Oratio de Antonii statu), Govor o određivanju poreza Azije (Oratio de vectigalium Asiae constitutione), Govor Augustu (Oratio ad Augustum), prijevod Hiperidova govora U obranu Frine*
- *Govor protiv Aufidije (Oratio contra Aufidiam), Govor u Pitodorovu obranu (Oratio pro Pythodoro)*

MUMIJE AHEJSKI, Lucije (Lucius Mummius Achaicus), 2. st. pr. n.e. Rimski političar i govornik. Konzul 146. pr. n.e., osvajač i rušitelj Korinta (odatle i nadimak *Ahejski*). Ciceron ga karakterizira kao jednostavna, staromodnog govornika.

MUMIJE, Spurije (Mummius Spurius), 1. st. pr. n.e. Rimski političar i govornik, brat Mumija Ahejskog. Osrednji govornik (po Ciceronovu mišljenju). Sugovornik u Ciceronovom djelu *De re publica*.

MUNACIJE PLANKO (Munatius Plancus), 1. st. pr. n.e. Rimski političar, Cezarov i Augustov pristaša. Vršio visoke državne funkcije. Sačuvan mu je grob u Gaeti. Važio za dobra govornika. Dopisivao se s Ciceronom.

- ① *Tribunski skupštinski govor (Contio tribunicia)*

N

NAZARIJE (Nazarius), 4. st. Rimski retor čiji je panegirik u čast Konstantinu uvršten u zbirku *Panegyrici Latini*.

- *Panegirik (Panegyricus)*

NERON KLAUDIJE CEZAR (Nero Claudius Caesar), 36–68. Rimski car. Uz ostale literarne ambicije ogledao se i kao govornik.

- ① fragmenti nepoznatih govora

NIKAGORA (Νικαγόρας), 2/3. st. Grčki sofist i profesor retorike u Ateni. Pisao, prema Sudi, biografije poznatih ljudi i jedan govor upućen caru Filipu Arabljaninu.

- govor caru Filipu Arabljaninu

NIKET (Νικήτης), 1. st. Grčki sofist i govornik porijeklom iz Smirne. Smatran je osnivačem druge (mlađe) sofistike. Kao govornik bio je pristalica azijskog stila. Pisao uglavnom sudske govore.

- nepoznato

O

OBRIM (Ὀβριμος), 4. st. (?). Grčki retor od čijih je deklamacija sačuvan jedan citat.

- nepoznato

P

PANEGYRICI LATINI. Zbirka 12 latinskih pohvalnih govora, od kojih je sedam anonimnih. Na prvom je mjestu zbirke panegirik Plinija Mlađeg (v.) (održan 100. godine), a slijede panegirici Latinija Pakata (v.) (389), Klaudija Mamertina (362) i Nazarija (321). Govori 5–8 su anonimni (nastali: 5. 311, 6. 310, 7. 307, 8. 297), a 9. govor napisao je Eumenije, 297. godine. 10, 11. i 12. govor također su anonimni, a nastali su 289, 291. i 313. godine.

- *Latinski pohvalni govori (Panegyrici Latini)*

PAPIRIJE KARBON, Gaj (Gaius Papirius Carbo), 2. st. pr. n.e. Rimski političar promjenjivih opredjeljenja. Ciceron ga spominje (*Brut* 103) kao nadarena i svestrana govornika.

- ① *Govor u obranu Lucija Opimija protiv pučkoga tribuna Kvinta Decija (Oratio pro L. Opimio contra Q. Decium tribunum plebis)*
- *Govor u obranu svojega zakona o ponovnom izboru pučkih tribuna (Oratio pro lege sua de tribunis plebis reficiendis)*

PASIJEN (Passienus), rimski govornik Augustova doba. Seneka Retor spominje ga kao

prvog govornika svog doba. Pristalica aticizma.

- ① fragmenti nepoznatih govora

PLINIJE, Gaj ~ Cecilije Sekundo (Mlađi) (Gaius Plinius Caecilius Secundus Minor), 1/2. st. Rimski državnik, govornik i pisac rodom iz Koma. Prvenstveno poznat po svojoj zbirci pisama, no svoj literarni opus započeo, zapravo, govornima na sudu koje je i objavio. Od njegova govorničkog rada sačuvano nije ništa osim *Panegirika* Trajanu uključena na prvo mjesto zbirke *Panegyrici Latini*. Okušao se i u poeziji (elegije, epigrama, zbirka *Hendecasyllabi*).

- *Panegirik (Panegyricus)*

- ① fragmenti nepoznatih govora i pjesama

POLEMON, Antonin (Ἀντωνῖνος Πολέμων), 1/2. st. Grčki sofist, jedan od začetnika druge sofistike, porijeklom iz Laodikeje. Djelovao u Smirni. Kao govornik pristalica azijskog stila, majstor improvizacije. Sačuvane su dvije deklamacije, dok su govori i jedno historiografsko djelo što ga je napisao izgubljeni. Od njegove *Fiziognomije* sačuvan je arapski prijevod i grčka Adamantijeva perifraza. Učenici su mu, uz ostale, bili i Herod Atik i Elije Aristid.

- dvije deklamacije: *Kalimah* (Καλλιμαχος), *Kinagir* (Κινέγειρος), *Fiziognomija* (Φυσιγνωμωνία)

- ① historijski spis, govori, deklamacije

POLIKRAT (Πολυκράτης), 4. st. pr. n.e. Grčki političar i sofist iz Atene. 392. napisao je pamflet protiv (mrtvog) Sokrata.

- *Optužba Sokratova* (Κατηγορία Σωκράτους)

POMPEJ SATURNIN (Pompeius Saturninus), 1/2. st. Rimski govornik, pjesnik i historičar, prijatelj Plinija Mlađeg. Okušao se u mnogim literarnim vrstama. Pisao govore, historiografska djela, pjesme u stilu neoterikâ te zbirku pisama Plautovim i Terencijevim jezikom.

- ① fragmenti historiografskog djela

- govori, pisma, pjesme

PORCIJE, Marko ~ Latron (Marcus Porcius Latro), rimski govornik Augustova doba

porijeklom iz Hispanije. Jedan od najpoznatijih i najutjecajnijih učitelja govornika svoga doba. U praktičnom govorništvu manje uspješan.

- ① fragmenti nepoznatih govora

PROKOPIJE iz Gaze (Προκόπιος), 5/6. st. Grčki retor, studirao retoriku u Aleksandriji, u Gazi bio voditelj retorske škole. Bavio se raznim područjima literarnog stvaranja (komentar teoloških djela, govori, deklamacije, poezija, pisma, parafraze, ekfraze). Neka su P. djela sačuvana pod Horikijevim imenom. U govorništvu sljedbenik aticističkog stila. Dio njegova opusa je izgubljen.

- *Panegirik* (Πανηγυρικός), zbirka 163 pisama ('Επιστολαί), *Parafraze* (Περὶ ῥάσεις), *Ekfraze* ('Εκφράσεις), teološki komentari

- govori, deklamacije, poezija

S

SALUSTIJE, Gaj ~ Krisp (Gaius Sallustius Crispus), 86–35. pr. n.d. Glasoviti rimski povjesničar i državnik, rodom iz Amiterna. O Salustiju kao govorniku svjedoči sačuvani govor protiv Cicerona, ukoliko autorstvo toga spisa doista valja pripisati S.

- *Invektiva protiv Marka Tulija Cicerona (Invektiva in M. Tullium Ciceronem)*

SCIPION, Publije Kornelije ~ Afrički Stariji (Publius Cornelius Scipio Africanus Maior), 3/2. st. pr. n.e. Rimski državnik. Dio njegova govora protiv pučkog tribuna Marka Nevija citiran je kod Gelija.

- ① *Govor protiv Marka Nevija, pučkog tribuna (Oratio adversus M. Naevium, tribunum plebis)*

SENEKA, Lucije Anej (Mlađi) (Lucius Annaeus Seneca /Minor/), oko 4. pr. n.e. – 65. n.e. Rimski filozof i pisac, rođen u Kordubi, odgojitelj i savjetnik Neronov. Autor filozofskih spisa, tragedija i jedne menipske satire. S. je slovio i kao vrstan govornik. Sačuvani fragmenti potječu iz govora pisanih za Nerona.

- ① govori

SERGIJE iz Zeugme (Σέργιος), oko 400. n.e. Grčki pravnik, podrijetlom iz Sirije. Dva se njegova govora spominju u Sudi.

○ govori

SIMAH, Kvint Aurelije (Quintus Aurelius Symmachus), oko 345–402. n.e. Rimski državnik i jedan od najboljih govornika svoje doba. Krug uglednih Rimljana koji se oko njega okupio nastojao je očuvati stare poganske tradicije pred sve snažnijim prodorom kršćanstva, između ostalog i izuzetno značajnom izdavačkom djelatnošću. Pored govora, S. je pisao i pisma po uzoru na Plinija Mlađeg, a od izvještaja koje je kao prefekt grada slao caru svakako je najpoznatija neuspješna molba za obnavljanje Viktorijina oltara.

● Pisma (Epistulae), Izvještaji (Relationes)

① Pohvala Valentinijana Seniora Augusta I i II (Laudatio in Valentinianum Seniore Augustum), Pohvala Gracijana Augusta (Laudatio in Gratianum Augustum), Za oca (Pro patre), Za Trigecija (Pro Trygetio), Za Flavija Severa (Pro Flavio Severo), Za Sinezija (Pro Synesio), Za Valerija Fortunata (Pro Valerio Fortunato), Panegirik vladaru Maksimu (Panegyricus in Maximum tyrannum), Panegirik Teodoziju (Panegyricus ad Theodosium), Zahvala za konzulat (Gratiarum actio pro consulatu), Protiv obnavljanja cenzure (De censura non restituenda), Protiv Polibijeva sina, kandidata za pretora (Contra Polybii filium praetorium candidatum)

SKRIBONIJE Gaj ~ Kurion 1. (Gaius Scribonius Curio), 2/1. st. pr. n.e. Rimski državnik i govornik.

③ Govor za Servija Fulvija o incestu (Oratio pro Ser. Fulvio de incestu)

SKRIBONIJE, Gaj ~ Kurion 2. (Gaius Scribonius Curio), 1. st. pr. n.e. Rimski državnik i govornik, sin prethodnoga.

① fragment nepoznata govora

○ Govor protiv Kvinta Cecilija Metela Nepota, Blearikova sina (Oratio in Q. Caecilium Metellum Nepotem, Blearici filium), Govor za braću Kose protiv Marka Antonija (Oratio pro Cossis

fratribus contra M. Antonium), Skupština (Contio), Govor za Publija Klodija Pulhera o incestu (Oratio pro P. Clodio Pulchro de incestu), Govor protiv Titinije za Servija Nevija (Oratio in Titiniam pro Ser. Naevio), Govor protiv Gneja Pompeja Velikog (Oratio in Cn. Pompeium Magnum), Govori protiv Gaja Julija Cezara (Orationes in C. Iulium Caesarem)

SKRIBONIJE, Gaj ~ Kurion 3. (Gaius Scribonius Curio), 1. st. pr. n.e. Rimski državnik i govornik, sin prethodnoga. Neka su Ciceronova pisma njemu upućena (Ad familiares II, 1–7). Svu trojicu Skribonija Ciceron hvali u svojim retoričkim spisima.

○ Tribunske skupštine (Contiones tribuniciae)

STASEJA (Στασέας), 1. st. pr. n.e. Grčki filozof i govornik, rodom iz Neapola, peripatetičar. Djelovao je i u Rimu, ističući se kao vješt improvizator.

○ govori

STRATOKLO (Στρατοκλής), 4. st. pr. n.e. Grčki državnik i govornik. Kao pristaša promakedonske stranke bio je protivnik Demostenov. Govori su mu izgubljeni.

○ govori

SULPICIJE GALBA, Gaj (Gaius Sulpicius Galba), 2. st. pr. n.e. Rimski državnik i govornik, sin Servija (v.).

○ Govor za sebe (Oratio pro se)

SULPICIJE GALBA, Servije (Servius Sulpicius Galba), 2. st. pr. n.e. Rimski državnik i govornik. Prema Ciceronu prvi je u Rimu počeo upotrebljavati retoričke figure.

○ Dva govora protiv Lucija Skribonija Libona, pučkog tribuna (Orationes duae adversus L. Scribonium Libonem, tribunum plebis), Govor protiv Lucija Kornelija Cetega (Oratio adversus L. Cornelium Cethegum), Govor za publikane (Oratio pro publicanis)

SULPICIJE RUF, Publije (Publius Sulpicius Rufus), 2/1. st. pr. n.e. Rimski državnik i govornik.

① fragmenti

○ Govor protiv Gaja Norbana (Oratio contra C. Norbanum), Govor protiv Gaja Julija Cezara (Oratio contra C. Iulium Caesarem), Tribunski govori (Orationes tribuniciae)

SULPICIJE RUF, Servije (Servius Sulpicius Rufus), 1. st. pr. n.e. Rimski državnik i pravnik. Govorništvo je učio zajedno sa Ciceronom kod Apolonija Molona. Od 180 pravnih spisa, koliko ih je navodno napisao, znamo samo nekoliko naslova. Sačuvana su 2 njegova pisma Ciceronu.

① Za Aufidiju (Pro Aufidia), Protiv Lucija Licinije Murene (Oratio contra L. Licinium Murenam)

T

TEMISTIJE (Θεμιστιος), 4. st. n.e. Grčki retor i filozof, podrijetlom iz Paflagonije. Vodio je filozofsko-retoričku školu u Konstantinopolu. Posjedujemo 34 njegova govora, dok su pisma i filozofski spisi izgubljeni.

● O čovjekoljublju ili Konstancije (Περὶ φιλανθρωπίας ἢ Κωνσταντίας), Caru Konstanciju, kako je vladar u prvom redu filozof ili Zahvalni govor (Εἰς Κωνσταντίων τὸν αὐτοκράτορα ὅτι μαλιστα φιλόσοφος ὁ βασιλεὺς ἢ Χαριστήριος), Poslanički govor za Konstantinopol, održan u Rimu (Προσβευτικὸς ὑπὲρ Κωνσταντινουπόλεως ἀρθεῖς ἐν Ῥώμῃ), Caru Konstanciju (Εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντίων), Konzulski govor caru Jovijanu (Ἑπαγωγὸς εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰοβιανόν), Bratska ljubav ili O čovjekoljublju (Φιλὰδελφοὶ ἢ περὶ φιλανθρωπίας), O neuspjeloj buni pod Valensom (Περὶ τῶν ἠτυχηκότων ἐπὶ Οὐάλεντος), Govor u čast petoljetne svečanosti (Πενταετηρικὸς), Poticajni govor mladom Valencijanu (Προτροπικὸς Οὐάλεντιανῶ νέῳ), Uz Valensov mir (Ἐπὶ τῆς εἰρήνης Οὐάλεντι), Govor u čast desetljetne svečanosti ili O zboru koji priliči kralju (Δεκετηρικὸς ἢ Περὶ πρεπόντων λόγων τῶ βασιλεῖ), O ljubavi ili O carskoj ljepoti (Ἐρωτικὸς ἢ

Περὶ κάλλους βασιλικῆς), Poslanički govor caru Teodoziju (Προσβευτικὸς εἰς Θεοδοσίω αὐτοκράτορα), Teodoziju: koja je vrlina najkraljevskija (Εἰς Θεοδοσίω τὴν ἢ βασιλικωτάτη τῶν ἀρετῶν), Zahvalan govor caru zbog mira i konzulata vojskovođe Saturnina (Χαριστήριος τῶ αὐτοκράτορι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὑπατείας τοῦ στρατηγοῦ Σατορνίνου), Prigodan izbor državne uprave (Ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τῆς πολιαρχίας), O carevoj ljubavi prema slušanju (Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως φιληκούας), Prigodan čovjekoljublja cara Teodozija (Ἐπὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου), Nadgrobni govor ocu (Ἐπιτάφιος ἐπὶ τῶ πατρί), Iskušavač ili Filozof (Βασανιστὴς ἢ Φιλόσοφος), O prijateljstvu (Περὶ φιλίας), Poticajnik Nikomedanima na filozofiju (Προτροπικὸς Νικομηδεῦσιν εἰς φιλοσοφίαν), Onome koji je zatražio da govori bez priprave (Πρὸς τὸν ἀξιῶσαντα λέγειν ἐκ τοῦ παραχρημα), O govorništvu ili Kako treba da govori filozof (Ἐπὶ τοῦ λέγειν ἢ Πῶς τῶ φιλοσόφῳ λακτέον), O tome kako ne treba obračati pažnju na mjesta već na ljude (Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοῖς τόποις, ἀλλὰ τοῖς ἀνδράσι προσέχειν), Rasprava povodom govora (Ἡ ἐπὶ τῶ λόγῳ διάλεξις), Onima koji krivo tumače Sofista (Πρὸς τοὺς οὐκ ὀρθῶς ἐξηγουμένους τὸν Σοφιστήν), Izlaganje da li treba obrađivati zemlju (Θέσις εἰ γεωργητέον), O predsjedavanju skupštini (Περὶ προεδρίας εἰς τὴν σύγκλητον), Onaj koji je podložan umjerenim strastima ili Onaj koji voli djecu (Μετρωπαθὴς ἢ Φιλότεκος), Optužiteljima kod preuzimanja državne službe (Πρὸς τοὺς αἰτιασμένους ἐπὶ τῶ δέξασθαι τὴν ἀρχήν)

① Sofist (Σοφιστής), O razboritosti (Περὶ φρονήσεως), O nazivima cara i konzula (Περὶ τῶν ὀνομάτων τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ὑπάτου), Rodoljub (Φιλόπολις), O duš (Περὶ ψυχῆς)

○ O vrlini (Περὶ ἀρετῆς); filozofski spisi; pisma

TIBERIJE, Julije Cezar August (Tiberius Iulius Caesar Augustus), 42. pr. n.e. – 37. n.e. Rimski car 14–37. n.e. Sačuvani su fragmenti njegovih govora i autobiografije,

a znamo da je pisao i pjesme na latinskom i grčkom jeziku.

● govori, autobiografija

TICIJE, Gaj (Gaius Titius), 2. st. pr. n.e. Rimski državnik i pjesnik. Bio je na glasu kao duhovit govornik, a pisao je i tragedije.

● 1 fragment

V

VALERIJE LUCINIJAN, Lucije (Lucius Valerius Licinianus), 1. st. n.e. Rimski govornik. Djelovao je na Siciliji kao učitelj govorništva. Vjerojatno je identičan s Marcijalovim prijateljem Valerijem iz Bilbila.

○ govori

VEĆE DEKLAMACIJE (Declamationes maiores), 1–2. st. n.e. (?). Tradicionalan naziv za zbirku od 19 deklamacija koje su se već u 4. st. n.e. pripisivale Kvintilijanu (v.). Prema nekim navodima zbirka je i izdana upravo u tom razdoblju (v. Hijerije). Razlika između stilskih osobina tih deklamacija (sklonost prema ružnom i grotesknom), neumjereno inzistiranje na paradoksu i antitezi) i Kvintilijanovih teorijskih postavki takva je da ih je nemoguće smatrati njegovima.

● *Veće deklamacije (Declamationes maiores)*

VIBIJE KRISP, Kvint (Quintus Vibius Crispus), 1. st. n.e. Rimski državnik i govornik. Pročuo se govorničkim umijećem, ali i kao ozloglašeni doušnik u vrijeme Nerona.

○ govori

VOCIJEN MONTAN (Votienus Montanus), 1. st. n.e. Rimski govornik, rodом iz Narbona. Zbog čestih ponavljanja nazivali su ga „Ovidijem među govornicima“.

○ *Za Galu Numiziju pred centumvirima (Pro Galla Numisia apud centumviros)*

112

OSVRTI

IN MEMORIAM – NIKOLA ŠOP

Upravo na razmeđu godina umro je hrvatski pjesnik i prevodilac s latinskog Nikola Šop. Rodio se u Jajcu 19. 8. 1904, a školovao u Banjoj Luci i Beogradu, gdje je i studirao komparativnu književnost. Nakon studija predavao je u Beogradu kao srednjoškolski profesor latinski jezik. 1944. preselio se u Zagreb gdje je kao znanstveni suradnik JAZU otišao u mirovinu 1956. godine.

113

O Nikoli Šopu kao pjesniku sud će izreći drugi. Mi bismo ovdje htjeli nešto reći o njemu kao prevodiocu s latinskog jezika. Kad se taj opus sagleda u cjelini, nesumnjivo se uviđa koliki je utjecaj u odabiru autora i u načinu prevođenja imao pjesnički senzibilitet Nikole Šopa. Izuzmemo li Petronijevu „Trimalhionovu gozbu“ i Svetonijevih „Dvanaest careva“, gotovo su sve drugo prijevodi pjesnika. Prvo je objavljena „Knjiga o Horaciju“ koja osim pjesnikova života i djela donosi prikaz njegova utjecaja u pojedinim evropskim književnostima, a na kraju govori o prijevodima Horacija u nas. Slijedili su prijevodi pojedinih pjesama Katula, Tibula i Propercija, koji su objavljeni u nekoliko antologija svjetske lirike. Najznačajnijima nam se, međutim, čine prijevodi hrvatskih latinista tiskani u istoimenoj Akademijinoj seriji: „Stihovi i epigrami“ Ivana Česmičkog, „Latinske pjesni razlike“ Ignjata Đurđevića i „Elegije i pjesme“ Jurja Šizgorića.

Šop je prevodio u stihu, ali većinom slobodnom, a vrlo malo u stihu originala. U Pogovoru prijevoda pjesama Ivana Česmičkog obrazlaže taj stav željom da „... prevodi što sukladnije našem pjesničkom izražavanju, u kome će se potpuno odraziti pjesnički sadržaj izvornika“, služeći se između ostalog i srokom kao pandanom „zvukovnog učinka heksametskog i pentametarskog ritma“.